ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ

ରେବତୀ

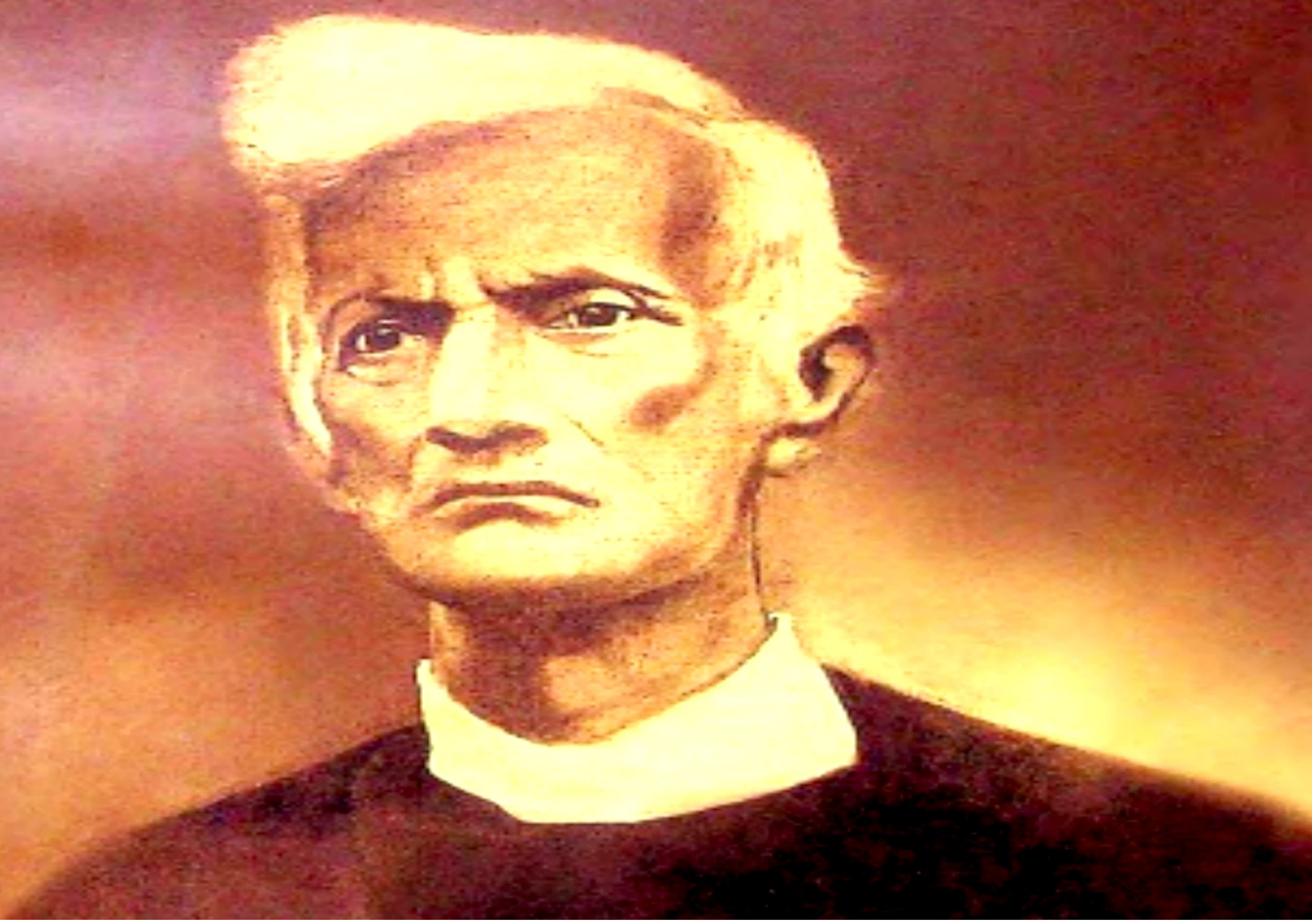

ଅଧ୍ୟାୟ ୮ 'ରେବତୀ' (କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ)

ସଂରଚନା :

୮.୦ – ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୮.୧ – ଉପକ୍ରମ

୮.୧.୧. ଲେଖକଙ୍କ ପରିଚୟ

୮.୧.୨. ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ

୮.୧.୩. ବିଷୟ ପ୍ରବେଶ

୮.୧.୪. ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ସୂଚୀ

୮.୨ ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମ ଭାଗ

୮.୨.୧ – ଶବ୍ଦାର୍ଥ

୮.୨.୨ – ପଠିତାଂଶର ଆଲୋଚନା

୮.୨.୩ – ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମାଂଶରୁ ପ୍ରଶ୍ନ

୮.୨.୪ – ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମାଂଶରୁ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନ

୮.୩ ମୂଳପାଠର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ

୮.୩.୧ – ଶବ୍ଦାର୍ଥ

୮.୩.୨ – ପଠିତାଂଶର ଆଲୋଚନା

୮.୩.୩ – ମୂଳପାଠର ଦ୍ୱିତୀୟାଂଶରୁ ପ୍ରଶ୍ନ

୮.୩.୪. – ମୂଳପାଠର ଦ୍ୱିତୀୟାଂଶରୁ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନ

୮.୪ ମୂଳପାଠର ଶେଷ ଭାଗ

୮.୪.୧. – ଶବ୍ଦାର୍ଥ

୮.୪.୨ – ପଠିତାଂଶର ଆଲୋଚନା

୮.୪.୩ – ମୂଳପାଠର ଶେଷ ଅଂଶରୁ ପ୍ରଶ୍ନ

୮.୪.୪ – ମୂଳପାଠର ଶେଷ ଅଂଶରୁ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନ

୮.୫ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂଳପାଠ ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନ

୮.୫.୧ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂଳପାଠର ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନ

୮.୬ ସାରାଂଶ

୮.୭ ପଠନ ଅଭ୍ୟାସ

୮.୮ ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀର ଉତ୍ତର ।

୮.୯ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

Download From www.odiabook.co.in

୮.୦ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ସମାଜର ଦର୍ପଣ । ଏଥିରେ ଚଳନ୍ତି ସମୟର ପ୍ରବାହ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନର ପ୍ରତିଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଜୀବନଚର୍ଚ୍ଚାକୁ ନେଇ ସାହିତ୍ୟ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ । ଏହାର ନାନ୍ଦନିକ ଆବେଦନ ଚିରକାଳ ଆନନ୍ଦଦାୟୀ ଓ ଶିକ୍ଷଣୀୟ । ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟର ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ବିଭବ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳର କାବ୍ୟ ପରମ୍ପରା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ, ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ କମି ଆସିଲା; ଏବଂ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ, ନାଟକ, ଉପନ୍ୟାସ, ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରଭୃତି ଆଧୁନିକ ଗଦ୍ୟକଳାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଟର୍ଚ୍ଚର ଆଲୁଅ ଅନ୍ଧାର କୋଠରୀର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜାଗାକୁ ପକାଇ ଆଲୋକିତ କରିବା ପରି କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସାଧାରଣତଃ କୌଣସି ଏକ ଘଟଣା, ଚରିତ୍ର ବା ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ପାଥେୟ କରି ରଚିତ ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ, ଏହା ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ପାଠକକୁ ଛୁଇଁଥାଏ । ଜୀବନ ଓ ଜୀବିକାର ଦାୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ମଣିଷ ପାଖରେ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ପାଇଁ ସମୟ ଅଳ୍ପ । ଅତଏବ, କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସୀମିତ ସମୟ ଓ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କଳେବର ହେତୁ ପାଠକର ପଠନ ପିପାସାକୁ ତୃପ୍ତ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ । ଜୀବନର ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାକୁ ତୋଳିଧରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ରହିଛି ।

୮.୧ ଉପକ୍ରମଣିକା

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଲୋକକଥା, ଲୋକକାହାଣୀ, ପୁରାଣକଥାର ବେଶ୍ ଆଦର ଥିଲା । ତତ୍କାଳୀନ ଗ୍ରାମ୍ୟସମାଜରେ ଯୌଥପରିବାରର ଜେଜେବାପା, ଜେଜେମା', ଆଇମା'ଙ୍କ ପରି ବୟସ୍କ ମୁରବୀମାନେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କୁ କାହାଣୀ କହୁଥିଲେ । ଟୁଆଁଟୁଇଁ କଥା, ଶୁଆଶାରୀ କଥା, ଗୋପାଳ ଭାଣ୍ଡ, ଅବୋଲକରା କଥା, ରାଜାରାଣୀ କଥା, କଲୁରେଇବେଣ୍ଟ କଥା, ସାଧବପୁଅ କଥା ପ୍ରଭୃତିକୁ ପୀଢ଼ି ପରେ ପୀଢ଼ି ଶୁଣାଇ ଆସୁଥିଲେ । ଠିକ୍ ସେମିତି, ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟରେ ହିତୋପଦେଶ, ପଂଚତନ୍ତ୍ର, ବେତାଳ ପଂଚବିଂଶତି ଆଦି ଅତି ଜନପ୍ରିୟ କାହାଣୀ ଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତରେ ମଧ୍ୟ ଆରବ୍ୟରଜନୀ କାହାଣୀମାଳା, ଗଲିଭରର ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ, ଇସପ୍ କାହାଣୀ ମାଳା ଲୋକପ୍ରିୟ ଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ସମାଜରେ ଏହିପରି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ମନୋରଞ୍ଜନର ମାଧ୍ୟମ ଥିଲା । ଏହା ଶିକ୍ଷଣୀୟ ହେବା ସହ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସା ଓ ଆଗ୍ରହର ବାଟ ମଧ୍ୟ ଫିଟାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲା ।

ଆଧୁନିକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବିକାଶ ଘଟିଛି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ଆର୍ଥିକ, ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ । ଫରାସୀ ଲେଖକ ପ୍ରାସ୍‌ପେର୍ ମେରେମେ, ଋଷିଆର ଆଲେକଜାଣ୍ଡାର ପୁଶକିନ୍, ଆମେରିକାର ଏଡ୍‌ଗାର ଆଲେନ୍ ପୋ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଜନ୍ମଦାତା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ଭାରତବର୍ଷରେ ହିନ୍ଦୀ

ଭାଷାରେ ପ୍ରେମଚାନ୍ଦ, ଅସମୀୟା ଭାଷାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥ ବେଜବରୁଆ, ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର, ବଙ୍କିମ୍ ଚନ୍ଦ୍ର, ଭୂଦେବ ମୂଖୋପାଧ୍ୟାୟ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ପ୍ରମୁଖ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ପରମ୍ପରା ଓ ଆଗ୍ରହକୁ ଆଗେଇ ନେଇଥିଲେ ।

୮.୧.୧ ଲେଖକଙ୍କ ପରିଚୟ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟରେ ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ଅଗ୍ରପୂଜ୍ୟ । ଅବିଭକ୍ତ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ମଲ୍ଲୀକାଶପୁର ଗାଁରେ ପିତା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଚରଣ ସେନାପତି ଓ ମାତା ତୁଳସୀ ଦେବୀ ସେନାପତିଙ୍କ ଔରସରୁ ଖ୍ରୀ : ୧୮୪୩ ଜାନୁଆରୀ ୧୩ ତାରିଖ ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଖ୍ରୀ : ୧୯୧୮ ଜୁନ୍ ୧୪ ରଜସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ । ଏଣୁ, ତାଙ୍କୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ପୁରୁଷ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଅବହିତ କରାଯାଏ । ସେ ଥିଲେ ପ୍ରଥମ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ "ରେବତୀ" ର ଲେଖକ । ମାତ୍ର, ଦେଢ଼ ବର୍ଷ ହେଲାବେଳକୁ ପିତା ଓ ତିନି ବର୍ଷ ହେଲା ବେଳକୁ ମାତାଙ୍କୁ ହରାଇ ଜେଜେମା' ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଳିତ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମ ଥିଲା ବ୍ରଜମୋହନ । ମାତ୍ର, ପିଲାଦିନୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅସୁସ୍ଥ ରହୁଥିବାରୁ ଜେଜେମା' ତାଙ୍କୁ ମାନସିକ କରି ଫକୀରଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ କରିଥିଲେ । ଏଣୁ ସେ ଫକୀରଙ୍କ ସମ୍ମାନାର୍ଥେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଫକୀରମୋହନ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ଶାରୀରିକ ଅସୁସ୍ଥତା ହେତୁ କିଂଚିତ ବିଳମ୍ବରେ ଅର୍ଥାତ ୯ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅକ୍ଷର ଶିଖିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ବୟସ ବଢ଼ିବା ସହ ସେ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ସହ ଫରାସୀ, ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା, ଇଂରାଜୀ, ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଭୃତି ବିବିଧ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରି ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଆର୍ଥିକ ଅନଟନ ହେତୁ ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଅଝାଲ ସିଲେଇ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରରେ ଶିକ୍ଷକ, ବାଲେଶ୍ୱର କଲେକ୍ଟରେଟ୍‌ରେ କିଛି କାଳ ପାଇଁ କିରାଣୀ ଚାକିରି କରି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ମିଶନ ସ୍କୁଲରେ ୧୮୭୧ ଯାଏଁ ଶିକ୍ଷକତା କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ଛାତ୍ରମାନେ ସମସ୍ତ ପାଠ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ପଢୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଫକୀରମୋହନ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ତତ୍କାଳୀନ କଲେକ୍ଟର ଜନ୍ ବୀମ୍‌ସଙ୍କ ସହ ପରିଚିତ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ତୁଳନାତ୍ମକ ବ୍ୟାକରଣ ରଚନାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ବୀମସ୍ ସାହେବ ତାଙ୍କୁ ନୀଳଗିରି ଦ୍ୱିୱାନ୍ ପଦ ଦେଲେ ଏବଂ ନୀଳଗିରି, ଡ଼ମପଡ଼ା, ଢେଙ୍କାନାଳ, ଦଶପଲ୍ଲା, ପାଲଲହଡ଼ା, କେଉଁଝର ଓ ପୁଣି ଡ଼ମପଡାରେ ୧୮୭୧ ମସିହାରୁ ୧୮୮୬ ଯାଏଁ ସେ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ତୁଲାଇଥିଲେ । ୧୮୯୬ ରୁ ୧୯୦୫ ଯାଏଁ ସେ କଟକରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହ ଜଡ଼ିତ ରହି ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ୧୯୦୫ ରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ବସବାସ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରଦାନରେ ସେନାପତିଙ୍କ ଭୂମିକା ମହତପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ସେ ଯଥାର୍ଥରେ ଗଣଜୀବନ ର ରୂପକାର ହୋଇପାରିଛନ୍ତି ।

୮.୧.୨ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ

ଫକୀରମୋହନଙ୍କ କଥା – ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର ଜୀବନଗାଥା। ପତ୍ରକୁଡ଼ିଆରୁ ପଲ୍ଲୀଜୀବନ ଗାଧୁଆ ତୁଠରୁ ରାଣୀ ଅନ୍ତଃପୁର, ଗାଁ ଚଉପାଢ଼ୀରୁ ଜମିଦାରଙ୍କ କଚେରୀ, ରାମାଭଣ୍ଡାରୀ ଠୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ହରକଳା ଚମ୍ପା ଠୁ 'ରେବତୀ'ର ଜେଜେମା', କନ୍ୟାଦାନ ଠୁ କନ୍ୟାସୁନା, ଧୂଳିଆବାବା ଠୁ ରାଣ୍ଡିପୁଅ ଅନନ୍ତା ଯାଏଁ ତାଙ୍କ ଚାରିପଟେ ଆତଯାତ ହେଉଥିବା ସବୁ ଘଟଣା, ସବୁ ଚରିତ୍ରକୁ ବେଶ୍ ଭଲ ଭାବରେ ତଉଲି ପାରିଥିଲେ। ନିଜର ଦୀର୍ଘ କର୍ମମୟ ଜୀବନର ଦାୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ଅଂଚଳରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ। ପ୍ରକୃତି ଓ ମଣିଷ ସହିତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହୋଇଥିଲେ। ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ, ସମ୍ପାଦିକ, ଦେବାନ୍ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବରେ ସେ ଓଡ଼ିଶା ମାଟିକୁ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଓ ମାଟିର ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନିଥିଲେ। ଓଡ଼ିଶାର ଜାତୀୟ ଜୀବନରେ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବାର୍ତ୍ତାକୁ ଆଣି ପହଁଚେଇଥିଲା, ତାକୁ ସେ ନିରବରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ। ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ନବ୍ୟ ତରୁଣଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର ଆଚରଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ମଦ୍ୟପାନ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି, ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ପଦଲେହନ କରି ନିଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାର ମୋହ ସହିତ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବେ ଅଶିକ୍ଷା, କୁସଂସ୍କାର ମଧ୍ୟ ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ଧ୍ୱସ୍ତ କରି ଦେଉଥିବାର ଦେଖିଥିଲେ। ପୁରାତନ ଓ ନୂତନ ଆଦର୍ଶର ସଙ୍ଘର୍ଷ ଭିତରୁ ଯେଉଁ ଆଶାର କିରଣ ଦିଶୁଥିଲା, ତାକୁ ସେ ନିଜ ରଚନାରେ ସାମିଲ କରିଥିଲେ। ନାରୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ସେଇପରି ଏକ ସ୍ୱାନ୍ତନାଜନକ ବିଷୟ ଥିଲା ତାଙ୍କ ପାଇଁ। କେବଳ ଗଳ୍ପଲେଖି ନୁହେଁ ବାସ୍ତବରେ ମଧ୍ୟ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଲାଭ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ ଫକୀରମୋହନ। ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଘୋର ବିପତ୍ତି ସମୟରେ ଆଶାର ଆଲୋକ ନେଇ ଆଗେଇ ଆସିଥିଲେ। ରାଧାନାଥ ରାୟ ଓ ମଧୁସୁଦନଙ୍କ ପରି ସୁହୃଦୟମାନଙ୍କୁ ନେଇ, ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ବଡ଼ଭାଇ ପଣିଆ, ଲର୍ଡ଼ ମ୍ୟାକେଲ୍ଙ୍କ ଶିକ୍ଷାନୀତି ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ଇଂରାଜୀ କିରାଣୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ତିଆରି ଅଭିସନ୍ଧିରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ବଂଚେଇ ଆଗକୁ ନେବାରେ ସେ ଯଥାର୍ଥ ସେନାପତିର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ। ତେପନ ବର୍ଷ ହେଲାବେଳକୁ ସେ ଲେଖନୀ ଧରିଥିଲେ, ୧୮୯୮ ରୁ ୧୯୧୮ ମଧ୍ୟରେ 'ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ' ନାମରେ ଗଳ୍ପସଂକଳନ, ଛ'ମାଣ ଆଠ ଗୁଣ୍ଠ, ମାମୁଁ, ଲଛମା, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ପରି ଚାରିଗୋଟି ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରିଥିଲେ। ଆଦ୍ୟ ଜୀବନରେ ସେ ମହାଭାରତ, ରାମାୟଣ, ଉପନିଷଦ୍ ଆଦି ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ। ତାଙ୍କର 'ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଚରିତ' ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଦସ୍ତାବିଜ୍। ଏଥିରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ସାଂସ୍କୃତିକ, ରାଜନୈତିକ, ସାମାଜିକ ଜୀବନର ମାର୍ମିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ବେଶ୍ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ଆଙ୍କି ପାରିଛନ୍ତି।। ୧୮୯୨ ରେ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପ୍ରଥମ କାବ୍ୟ ସଂକଳନ "ଉତ୍କଳ ଭ୍ରମଣ" ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ। 'ପୁଷ୍ପମାଳା', ଉପହାର', ପ୍ରାର୍ଥନା, ଧୂଳି ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାବ୍ୟକୃତି ସହିତ ସେ ସଂସ୍କୃତରେ ମହାଭାରତ ଓ ରାମାୟଣକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଭାବାନୁବାଦ କରିଥିଲେ। ଏଥିପାଇଁ ତତ୍କାଳୀନ ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ତାଙ୍କୁ 'ସରସ୍ୱତୀ' ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ। ଏହାଛଡ଼ା ୧୮୬୮ ରେ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଠାରେ 'ଉତ୍କଳ ପ୍ରେସ୍' ନାମରେ ଏକ

ଛାପାଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ଯାହା ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଛାପଖାନା । ଏଠାରୁ ସେ ଓଡ଼ିଆରେ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଓ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ସଂପାଦନା ଓ ପ୍ରକାଶନ କରିଥିଲେ । ତତ୍ ମଧ୍ୟରୁ 'ନବସମ୍ବାଦ', 'ବୋଧଦାୟୀନୀ' 'ସମ୍ବାଦବାହିକା' ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ ଦିଗରେ ଏହି ପତ୍ରପତ୍ରିକାଗୁଡ଼ିକର ଅବଦାନ ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ରାଧାନାଥ ଓ ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କୁ ନିଜର ଘନିଷ୍ଠ ସହକାରୀ ଭାବରେ ପାଇଥଲେ । ପୁଣି ୧୮୬୭ ରେ 'ଉତ୍କଳ ଭାଷା ଉନ୍ନତି – ବିଧାନ ସଭା' ନାମରେ ଏକ ସଂଗଠନ ଗଢ଼ିଥିଲେ । 'ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜରେ ୧୯୧୨ ଓ ୧୯୧୭ ବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନରେ ସଭାପତିତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ୧୯୧୫ ରେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସତ୍ୟବାଦୀ ବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଅତି ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହିପରି ଦୀର୍ଘ କର୍ମମୟ ଜୀବନର ବିସ୍ତୃତ ଅନୁଭୂତି ଓ ଅନୁଭବ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ସର୍ଜ୍ଜନା କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଅଧିକ ବ୍ୟାପ୍ତ ଓ ଦୀପ୍ତ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା ।

୮.୧.୩ ବିଷୟ ପ୍ରବେଶ

ଫକୀରମୋହନ ତାଙ୍କ 'ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଚରିତ'ରେ ଠାଏଁ ଲେଖିଛନ୍ତି 'ବୋଧ ଦାୟିନୀ' ପତ୍ରିକାରେ ସେ 'ଲଛମନିଆ' ନାମରେ ଗଳ୍ପଟିଏ ଲେଖି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ତେବେ, ବୋଧଦାୟିନୀର ୧୮୬୮ ରୁ ୧୯୭୧ ଜୁନ୍ ମଧ୍ୟରେ କେଉଁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଏହି ଗଳ୍ପଟିଏ ବାହାରିଥିଲା ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଏଣେ ଗଳ୍ପଟି ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ନୁହେଁ । ସେହିପରି ମଧୁସୂଦନଙ୍କ 'ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତାରା', 'ପ୍ରଣୟର ଅଦ୍ଭୁତ ପରିଣାମ' (୧୮୭୪), 'ହେମମାଳା' (୧୮୯୭), ରାଧାନାଥଙ୍କ 'ଇଟାଲୀୟ ଯୁବା' (୧୮୭୩) ପ୍ରଭୃତି କେତୋଟି ଲେଖାକୁ ଆମେ ଗଳ୍ପ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା ନାହିଁ । ଏଣୁ, ଯଥାର୍ଥତଃ ଶ୍ରୀ ଧୂର୍ଜଟି ଛଦ୍ମନାମରେ ଫକୀରମୋହନ ଲେଖିଥିବା 'ରେବତୀ' ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରଥମ ସାର୍ଥକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ । ଏହା ୧୮୯୮ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସର 'ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ' ପତ୍ରିକା (୨ୟ ବର୍ଷ, ୧୦ମ ସଂଖ୍ୟା, କାର୍ତ୍ତିକ ୧୩୦୬) ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ବ୍ୟାସକବି ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ଏକ କାଳଜୟୀ ଗଳ୍ପ । ଆଜିକାଲି ଦିନରେ ବି 'ରେବତୀ' ଗଳ୍ପର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରହିଛି । ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରାର ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱ ପରି ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ନାରୀଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାଧୀନତା, ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ବିବିଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାରୀ ଏ ଯାଏଁ ବି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପୁରୁଷ ସହିତ ସମକକ୍ଷ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ଆଜି ବି 'ରେବତୀ'ମାନଙ୍କ ପ୍ରେମ, ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସଂଘର୍ଷକୁ ନେଇ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ଲେଖାଯାଉଛି । ଏକ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସମୟ ଧରି ଏବେବି 'ରେବତୀ' ପାଠକ ପ୍ରାଣକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବାର କ୍ଷମତା ରଖୁଛି । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ଚିତ୍ତବିକ୍ଷୋଭର ବହୁଧା କାରଣ ଭିତରୁ ଅଶ୍ରୁମୁଖି 'ରେବତୀ'ର ଜନ୍ମ ।

ସେହିପରି ରେବତୀ ଗଳ୍ପରେ ଥିବା କେତୋଟି ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଅଣଦେଖା କରାଯାଇପରିବ ନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା –

କ) ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିକ୍ଷାର ବିସ୍ତାର ପାଇଁ ସ୍କୁଲ ଡ଼େପୁଟି ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିଲା। ନୂଆକରି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ପଦବୀରେ ୧୮୯୨ ଜୁନ୍ ୨୧ ତାରିଖରେ କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ। ଏଣୁ, ଗଳ୍ପରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ୧୮୯୨ ଜୁନ୍ ୨୨ ତାରିଖ ପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିବ।

ଖ) ସେହି ସମୟରେ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦେବା ପାଇଁ କଟକରେ ଏକ ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟ; ଏବଂ ତାହା କଟକର ବାଳକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହ ୧୮୬୩ ରୁ ୧୮୬୪ ମସିହା ଜୁନ୍ ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରାଣ୍ଟସ୍ ପାଇଥିବାର ତଥ୍ୟ ରହିଛି।

ଗ) ରେବତୀର ପାଠପଢ଼ା ପାଇଁ ବାସୁଦେବ ପ୍ରଥମେ ସୀତାନାଥଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପାଠ ବହିଟି ଆଣି ଦେଇଥିଲା। ୧୮୭୫ ମସିହାପରେ ଓ ୧୮୮୯ ମସିହା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା। ଏଣୁ, ୧୮୯୮ ରେ ଲେଖାହୋଇଥିବା କାହାଣୀରେ ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣନା ତଥ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସତ୍ୟ ଅଟେ।

ଘ) ସେହିପରି ମଧୁ ରାଓଙ୍କ ଛାନ୍ଦମାଳା ୧୮୮୦ -୮୧ ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା। ତେଣୁ, ରେବତୀ ଶିକ୍ଷାରମ୍ଭର ଦୁଇବର୍ଷ ଭିତରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ଛାନ୍ଦମାଳାକୁ କଣ୍ଠସ୍ଥ କରିପାରିଥିଲା ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ନାହିଁ।

ମଣିଷର ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ଉଭୟଦିଗର ଚମତ୍କାର ଚିତ୍ରଣ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ରଚନାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ। ସମସାମୟିକ ସମାଜର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ରମାନେ ପାଠକଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ଜୀବନ୍ତ ଓ ଭରଷାଯୋଗ୍ୟ ମନେହୁଅନ୍ତି। ଆଲୋଚ୍ୟ ରେବତୀ ଗଳ୍ପରେ ଜେଜେମା', ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ, ବାସୁଦେବ ଓ ରେବତୀକୁ ଆମେ ଏଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିପାରିବା।

କ) **ଜେଜେମା'** – ତତ୍କାଳୀନ ସାମାଜିକ ରକ୍ଷଣଶୀଳତାର ପ୍ରତିନିଧି। ଏକମାତ୍ର ନାତୁଣୀକୁ ପ୍ରାଣଭରି ଭଲପାଉଥିଲେ ବି ତା'ର ପାଠପଢ଼ା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆଦୌ ସମର୍ଥନ ନାହିଁ। ସେ ନାରୀଶିକ୍ଷାର ଘୋର ବିରୋଧି। ବାସୁଦେବ ପ୍ରତି ସେ ସ୍ନେହ ବତ୍ସଳା। ତେବେ, ସେ ବାସୁର ରେବତୀକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାର ଇଛା ନେଇ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ବି ତା' ସାମ୍ନାରେ ବିରୋଧ କରିନି। ପୁଣି, ରେବତୀ ଓ ବାସୁଦେବର ନୀରବ ପ୍ରେମ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ବିବାହ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସମର୍ଥନ ରହିଛି।

ଖ) **ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ**–ତତ୍କାଳୀନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ସମାଜର ଜଣେ ସଫଳ ପ୍ରତିନିଧି। ସମୟର ସନ୍ଧିକ୍ଷଣରେ ତାଙ୍କର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ଓ ମାନସିକତା ପୁରାତନ ସହ ନୂତନତାର ଏକ ଚମତ୍କାର ସମନ୍ୱୟ। ଜଣେ ସଚ୍ଚୋଟ କର୍ମଚାରୀ, ଜଣେ ସ୍ନେହୀ ଅଭିଭାବକ ଓ ଜଣେ ଆଧୁନିକ ମାନସିକତା ସମ୍ପନ୍ନ ନାଗରିକ ଭାବରେ ଫକୀରମୋହନ ତାଙ୍କୁ ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି। ଜେଜେମା'ଙ୍କୁ ସେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି। ଏଣେ ଝିଅକୁ ବି ପାଠ ପଢ଼େଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି।

ଗ) **ବାସୁଦେବ** – ଜଣେ ସ୍ୱାଭିମାନୀ ଶିକ୍ଷିତ ନବ୍ୟତରୁଣ; ବୟସ ଅଳ୍ପ, କିନ୍ତୁ, ସ୍ୱାଭାବରେ ମାଛି କୁ ମ' ନ କହୁଥିବା ଏହି ତରୁଣର ପ୍ରେମ ଅନ୍ତଃସଲିଳା ଫଲଗୁ ପରି ଗଳ୍ପରେ ପ୍ରବାହମାନ । ରେବତୀ ପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକ ପ୍ରେମ କେଉଁଠି ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଦିଶିନାହିଁ । ରେବତୀର ସୁଲଳିତ କଣ୍ଠରୁ ଭଜନ ଶୁଣିବାରେ, ତାକୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବାରେ, ତା'ର ଅପାର ଆନନ୍ଦ । ତା'ର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟଧାରାରୁ ହିଁ ତା'ର ନିରବ ପ୍ରେମର ଅଭ୍ୟାସ ମିଳେ ।

ଘ) **ରେବତୀ** – ଗୋଟିଏ ଛୋଟ, ସୁଖି ପରିବାରର ଏକମାତ୍ର ଦାୟାଦ । ସ୍ୱଭାବରେ ଶାନ୍ତ, ପାଠପଢ଼ାକୁ ନେଇ ତା'ର ବିଫଳ ଆଗ୍ରହ । ବାସୁଦେବ ପ୍ରତି ତା'ର ପ୍ରେମ ଅତି ସଂତର୍ପଣରେ ଗୋପନରେ ଲାଳିତ । ରେବତୀର ଭଜନ ଗାଇବାରେ,ମଧୁରାଓଙ୍କ ଛନ୍ଦମାଳାକୁ କଣ୍ଠସ୍ଥ କରିବାରେ, ପୁଣି, ବାପା ମାଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ବାସୁଦେବ ପ୍ରତି ଅସହାୟ, ନିର୍ଭରଶୀଳତାରେ ଏବଂ ଶେଷରେ ବାସୁଦେବର ମୃତ୍ୟୁରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ନିଜେ ମୃତ୍ୟୁପଥର ଯାତ୍ରୀ ହେବାରେ ପ୍ରେମର ପ୍ରଖର ସୁଅକୁ ପାଠକ ଖୁବ୍ ଅନୁଭବ କରିପାରେ ଏବଂ କାରୁଣ୍ୟରେ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୋଇଯାଏ ।

ଅତଏବ, ରେବତୀ ଏକ ଐତିହାସିକ ଉପାଦାନ ଥିବା ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାରମୂଳକ ଗଳ୍ପ । ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରେମର ଧାରା ସ୍ୱଚ୍ଛ, ସଂଜତ ଓ ଶାଳୀନ । ପୁଣି, ଏହା ଏକ ବିୟୋଗାନ୍ତ କରୁଣ ଗଳ୍ପ । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଅନ୍ତିମ ପାଦରେ ପ୍ରଚାରିତ ତଥା ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ଜାତିପ୍ରାଣର ପୁଞ୍ଜିଭୁତ ବେଦନା, ତା'ର ସୁତୀବ୍ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଏ ସବୁର ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ରୂପାୟନ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଛ । କାରଣ, ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ମେଷ ପୂର୍ବରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିୟତାବାଦ ଥିଲା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟଭିତ୍ତିକ । 'ରେବତୀ' ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର, ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ରୂପରେ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପ୍ଲଟ ହେଉଛି ପରିସ୍ଥିତିକରଣ ବା 'Conditioning' ର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ । ସେଥିପାଇଁ ସେଇ ସମୟର ଏକ ଫଟୋଗ୍ରାଫିକ୍ ଚିତ୍ରଣ ଭାବରେ ଏହି ଗଳ୍ପକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ।

୮.୧.୪ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ –

କ) ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନ ଚରିତ

ଖ) ରେବତୀ : ରେବତୀ – ଅସୀତ ମହାନ୍ତି (ସଂପାଦନା)

ଗ) ଦେଶ କାଳପାତ୍ର ଓ ମନୀଷୀ ଫକୀରମୋହନ
–ଡ଼ଃ ଜେ.ଭି, ବୋଲ୍‌ଟନ୍ (ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ପ୍ରକାଶିତ)

୮.୨ ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମ ଭାଗ

"But Oft some shinning April morl
Is darkended is an hour
And blackest griefs over joyous home

Alas ! onseen may lower' Rev G.H. Gurney

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ହରିହରପୁର ପ୍ରଗଣା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମଫସଲ ଗ୍ରାମ, ନାମ ପାଟପୁର । ଗ୍ରାମ ମୁଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡିରେ ଗୋଟିଏ ଘର । ଆଗିଲି-ପିଛିଲି ଚାରି ବଖରା, ଖଞ୍ଜା ପାଚିରୀ ବାଳିଆରେ ଢ଼ିଙ୍କିଶାଳ, ଅଗଣା ମଧ୍ୟରେ କୂଅ, ଆଗକୁ ଦାଣ୍ଡଦୁଆର, ପଛକୁ ବାଡ଼ିଦୁଆର । ଦାଣ୍ଡଦୁଆର ମେଲାଘରେ ଦାଣ୍ଡଲୋକ ବସାଉଠା କରନ୍ତି, ପ୍ରଜାମାନେ ଖଜଣା ଦେବାକୁ ଆସି ଏହିଠାରେ ବସନ୍ତି । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି ଜମିଦାର ତରଫରୁ ଗ୍ରାମର କରଣ, ମାସକୁ ଦରମା ଦୁଇଟଙ୍କା, ଦରମା ଛାଡ଼ି ପାଉତି ବିଶୋଧନୀ, ବାହାଲହଣା ଇତ୍ୟାଦିରୁ ଦୁଇ ପଇସା ହାତ ପେଠ ହୁଏ । ସବୁ ମିଶାଇଲେ ମାସକୁ ଚାରିଟଙ୍କାରୁ ଊଣା ହେବନାହିଁ, ସଂସାର ଏକରକମ ଚଳେ । ଏକରକମ କିଆଁ ? ବୋଇଲେ ଭଲ ଚଳେ । ଏଇଟା ହେଲା ନାହିଁ, ସେଇଟା ଘରେ ନାହିଁ, ଏପରି କଥା ଘରର କାହାରି ମୁହଁରୁ ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ । ବାଡ଼ିରେ ଶାଗ, ମୁଗ ଚାଷ ଛାଡ଼ି ସଜନା ଦୁଇଗଛ । ଘରେ ଲଗାପଡ଼ିଆ, ବରଷ -ବିଆଣୀ ଗାଇ ଦୁଇଟା ବନ୍ଧା; ଦୁଧ ଟିକିଏ, ଚହ୍ଲା ମୁନ୍ଦାଏ ହାଣ୍ଡି ତଳେ ଲାଗିଥାଏ । ବୁଢ଼ୀ ଚଷୁ ମିଶାଇ ଘଷି ପାଡ଼ିଦିଏ, କାଠ କିଣା ବୋଧେ ନାହିଁ । ଜମିଦାର ସାଢ଼େ ତିନିମାଣ ଚଷିବାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି : ଧାନ ବଳେ ନାହିଁ କି କମେ ନାହିଁ । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁଟି ବଡ଼ ସିଧା ସଳଖ ଲୋକ, ପ୍ରଜାମାନେ ମାନନ୍ତି, ସୁଖପାନ୍ତି । ବାପରେ ଧନରେ କହି ଦୁଆର ଦୁଆର ବୁଲି ଖଜଣା ଅସୁଲ କରେ, କାହାରି ଠାରୁ ଅନ୍ୟାୟରେ ପଇସାଟିଏ ନିଏ ନାହିଁ । ପ୍ରଜାମାନେ ଖଜଣା ଦେଇ ପାଉତି ମାଗନ୍ତି ନାହିଁ; ସେ ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳି ତାଳପତ୍ରରେ ଖଣ୍ଡେ ପାଉତି ଲେଖି ବଳେ ଚାଳରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଇଯାଏ । ଜମିଦାର ପିଆଦା ଆସିଲେ ଗାଁ କୁ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ; ଆପେ ହାତ ଓଠ ଧରି ଧୂଆଁଖିଆ ଦୁଇପଇସା ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଇଯାଏ । ଜମିଦାର ପିଆଦା ଆସିଲେ ଗାଁ କୁ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ; ଆପେ ହାତ ଓଠଧରି ଧୂଆଁଖିଆ ଦୁଇପଇସା ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ ବିଦାକରେ । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରେ ଖାଇବାକୁ କୁଟୁମ୍ବ ଚାରିଜଣ, ଆପେ ଦୁଇ ପରାଣୀ, ମା ବୁଢ଼ୀ, ଦଶ ବରଷର ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ଝିଅର ନାମ ରେବତୀ । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ସଞ୍ଜବେଳେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି "କୃପାସିନ୍ଧୁ ବନ୍ଦନା" ଗାଏ, ଆଉଆଉ ଭଜନ ଗାଏ, କେବେ କେବେ କାଠ ରୁଖାଟିଏ ଉପରେ ବଇଠାଟିଏ ଥୋଇ ଭାଗବତ ପଢ଼େ, ରେବତୀ ପାଖରେ ବସି ଶୁଣୁଥାଏ । ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଢ଼େର ଭଜନ ଶିଖିଗଲାଣି, ତା ପିଲା ମୁହଁକୁ ଭଜନ ଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍‌ମାନେ । ସଞ୍ଜବେଳେ ବାପା ପାଖରେ ବସି ଭଜନ ଗାଇଲେ ଗାଁର କୌଣସି କୌଣସି ଲୋକ ଆସି ଶୁଣନ୍ତି । ରେବତୀ ବାପା ପାଖରୁ ଗୋଟିଏ ଭଜନ ଶିଖିଥିଲା, ସେଇଟି ଗାଇଲେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ବଡ଼ ଖୁସି ହୁଏ । ପ୍ରତିଦିନ ଝିଅଟିକୁ ଗାଇବାକୁ କହେ, ରେବତୀ ଗାଏ –

'କା' ଆଗେ କରିବି ଗୁହାରି ?
ତୁମେ ନ ଚାହିଁଲେ ନାଥ ଗରିବ ଯିବ ସରି ।
କର ବା ନକର ତ୍ରାଣ ପଦେ ସମର୍ପିଛି ପ୍ରାଣ
ହୃଦେ ଅଛି ତବ ନାମ ଧରି ।
ତୁମ୍ଭ ବିନା ଏ ଜଗତ ଶୂନ୍ୟ ହେ ହରି ।
ଶୀତଳ କର ଜୀବନ ପ୍ରେମାମୃତ ଦାନ କରି ।

ଦୁଇ ବରଷ ତଳେ ସ୍କୁଲ ଡ଼େ: ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟର ମଫସଲ ଗସ୍ତକୁ ଯିବା ସମୟରେ ପାଟପୁରରେ ରାତିଏ ରହିଯାଇଥିଲେ । ଗ୍ରାମର ମୁଖିଆ ମୁଖିଆ କେତେ ଜଣ ଲୋକ

କୁହାପୋଛା କରିବାରୁ ଡିପୋଟି ବାବୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ଠାରୁ ରିପୋର୍ଟ କରି ଗୋଟିଏ ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ ବସାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବେତନ ମାସକୁ ଚାରିଟଙ୍କା । ଏହି ଚାରିଟଙ୍କା ସରକାରରୁ ମିଳେ । ଏହାଛଡ଼ା ପ୍ରତି ପିଲା ମାସକୁ ଅଣାଏ ଲେଖାଏଁ ଦିଅନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକଟି କଟକ ନର୍ମାଲ ସ୍କୁଲର ଅବଧାନ ବିଭାଗର ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ର, ନାମ ବାସୁଦେବ । ନାମଟି ଯେପରି ବାସୁଦେବ, ଲୋକଟା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବାସୁଦେବ । ଟୋକାଟାର ଭିତର ବାହାର ସୁନ୍ଦର । ଗାଁ ମଝିରେ ଚାଲିଯିବା ବେଳେ ମୁଣ୍ଡଟେକି କାହାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ବୟସ ଅନ୍ଦାଜ କୋଡ଼ିଏ । ସୁନ୍ଦର ରୂପ, ଯେମନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଚାଉଳରେ ଗଢ଼ା । ପିଲାଦିନେ ପିହୁଳାରୋଗ ହୋଇଥିଲା । ତା ମା ମୁଣ୍ଡରେ ତତଲା ବୋତଲ ମୁହଁ ଚିହ୍ନ ଦେଇଥିଲା । ସେ ଚିହ୍ନ ଆଜିଯାଏ ଅଛି । ହେଲେ, ସେ ଚିହ୍ନ ତାକୁ ମାନେ । ବାସୁଦେବ ପିଲାକାଳରୁ ମା' ବାପା ଛେଉଣ୍ଡ, ମାମୁଁଘରେ ରହି ମଣିଷ ହୋଇଛି । ବାସୁଦେବ ଜାତିରେ କରଣ, ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ କରଣ । କେବେ ପୁନେଇ ଗୁରୁବାରରେ ଘରେ ପିଠା ପଣା ହେଲେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପାଠଶାଳାକୁ ଯାଇ କହିଆସେ, "ବାପା ବସୁ ! ସଞ୍ଜବେଳେ ଟିକେ ଆମ ଘରକୁ ଯିବ, ତୁମ ମାଉସୀ ଡ଼ାକିଛନ୍ତି ।" ଏହିପରି ଯିବା ଆସିବାରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ମାୟା ଲାଗିଗଲାଣି । ରେବତୀ ବାସୁକୁ ଦେଖିଲେ କହେ, 'ଆହା, ମା' ଛେଉଣ୍ଡଟି କଣ ଖାଏ, କିଏ ତା ଖାଇବା ଦେଖୁଛି ।" ବାସୁ ପ୍ରତିଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ଯାଇ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପାଖରେ ଘଡ଼ିଏ ଅଧେ ବସି ଆସେ ! ବାସୁକୁ ଦୂରରୁ ଦେଖିଲେ " ବାସୁ ଭାଇ ଅଇଲେ, ବାସୁଭାଇ ଅଇଲେ" ବୋଲି ରେବତୀ ପାଟିକରି ବାପାକୁ କହେ । ରେବତୀ ସଞ୍ଜବେଳେ ବାପ ପାଖରେ ବସି ପ୍ରତିଦିନ ପଠିତ ପୁରୁଣା ଭଜନ ଗୁଡ଼ିକ ବାସୁକୁ ଶୁଣାଏ । ବାସୁକୁ ସେହି ଗୀତ ନୂଆ ନୂଆ ପରି ଲାଗେ ଦିନ ଏକଥା ସେକଥା ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଶୁଣିଲେ, କଟକରେ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ସ୍କୁଲ ଅଛି, ସେଠାରେ ଝିଅମାନେ ପଢ଼ନ୍ତି, ଲୁଗାସିଆଁ ଶିଖନ୍ତି । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ରେବତୀକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁଙ୍କର ମନହେଲା ଏବଂ ଆପଣା ମନର କଥା ବାସୁଦେବକୁ କହିଲା । ବାସୁ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ପିତୃତୁଲ୍ୟ ମନେକରି କହିଲା, "ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ସେହି କଥାଟା କହିବି କହିବି ହେଉଥିଲି ।" ଦୁଇଜଣଙ୍କର ପରାମର୍ଶରେ ରେବତୀକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ରେବତୀ ପାଖରେ ବସି ଶୁଣୁଥିଲା, ଦୁଇ ଡିଆରେ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ମାକୁ ଆଉ ଜେଜୀକୁ, "ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିବି, ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିବି" ଖବର ଦେଲା । ମା କହିଲେ, "ହଉ ହଉ ପଢ଼ିବୁ ।" ଜେଜୀ କହିଲେ ପାଠ କ'ଣ ଲୋ ! ମାଇକିନିଆ ଝିଅଟା ପାଠ କ'ଣ ? ରନ୍ଧାବଢ଼ା, ପିଠାପଣା କରି ଶିଖ, ଝୋଟିଦିଆ ଶିଖ, ଦିହମୁହାଁ ଶିଖ, ପାଠ କ'ଣ ?" ।

ରାତରେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପିଣ୍ଡାରେ ଖଣ୍ଡେ ଆମ୍ବକାଠ ପିଢ଼ା ଉପରେ ବସି ଭାତ ଖାଉଛନ୍ତି, ରେବତୀ ସାଙ୍ଗରେ ବସି ଖାଉଛି । ବୁଢ଼ୀ ଆଗରେ ବସି ଭାତପୁଞ୍ଜାଏ ଆଣ, ଡ଼ାଲିପାଣି ଟିକିଏ ପକେଇ ଯା, ଲୁଣ ଟିକିଏ ପକେଇ ଯା, ଲୁଣ ଟିକିଏ ଦେ' ଇତ୍ୟାଦି କଥା ବୋହୂ ପ୍ରତି ଆଦେଶ କରୁଛନ୍ତି । କଥାରେ କଥାରେ ବୁଢ଼ୀ କହି ବସିଲେ, "ହରେ ଶ୍ୟାମ ! ରେବୀ ପାଠ ପଢ଼ିବ – ପାଠ କଣରେ, ଚିରିଲା ଝିଅର ପାଠପଢ଼ା କଣ ? ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ କହିଲେ "ହଉ କହୁଛି ତ ପଢ଼ୁ ।

ଝଙ୍କଡ଼ ପଟ୍ଟନାୟକ ଘର ଝିଅମାନେ ଯେ ଭାଗବତ ବୋଲିପାରନ୍ତି, ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ଛାନ୍ଦ ଗାଆନ୍ତି ।" ରେବତୀ ଭାରି ଖପା ହୋଇ ଯାଇ ଜେଜୀକୁ ଗାଳିଦେଇ କହିଲା, 'ଯା ଲୋ ବୁଢ଼ୀ ଦୁଗୁରିଟା ।" ତାହା ବାଦ ଅଳି କରି ବାପାକୁ କହିଲା, "ନାଁ ବାପା, ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିବି ।" ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ କହିଲେ, "ହଁ ହଁ ତୁ ପଢ଼ିବୁ ।" ସେଦିନ କଥା ଏତିକି ।

ତହିଁ ଆଉଦିନ ଉପରଓଳି ବାସୁଦେବ ସୀତାନାଥ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଥମପାଠ ଖଣ୍ଡିଏ ନେଇ ରେବତୀକୁ ଦେବାରୁ ସେ ବଡ଼ ଖୁସି ହୋଇ ବାପା ପାଖରେ ବସି କିତାପର ମୂଳ ପୁଡ଼ାଠାରୁ ଶେଷପୁଡ଼ାଯାଏ ଓଲଟାଇ ଓଲଟାଇ ଦେଖିଲା । ସେଥିରେ ହାତୀ, ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ଇତ୍ୟାଦିର ଛବି ଦେଖି ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ରାଜାମାନେ ହାତୀ, ଘୋଡ଼ା ବାନ୍ଧି ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି, କେହି ହାତୀ, ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ଖୁସି ହୁଏ, ଆମ ରେବୀ ଛବିଟା ଦେଖି । ରେବୀ ଧାଇଁ ଯାଇ ମାକୁ କିତାପର ଛବି ସବୁ ଦେଖେଇଲା ; ତାହା ବାଦ ଜେଜୀକୁ ଦେଖେଇଲା । ଜେଜୀ କିଂଚିତ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, "ହଁ ଯା ଯା ।" ରେବୀ ତାକୁ 'ଦୂର ଦୂର' ଗାଳିଦେଇ ଫେରିଆସିଲା ।

୮.୨.୧ ଶବ୍ଦାର୍ଥ

ପ୍ରଗନା	–	କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରାମର ସମଷ୍ଟି
ମୁଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡି	–	ଶେଷମୁଣ୍ଡରେ
ଆଗଲି-ପିଛିଲି	–	ଆଗପଛ ହୋଇ
ଢ଼ିଙ୍କିଶାଳ	–	ଯେଉଁ ଚାଳିଆ ଘରେ ଢ଼ିଙ୍କି ରୁହେ
ମେଲାଘର	–	ବୈଠକଘର / ଆଧୁନିକ ଡ୍ରଇଂ ରୁମ୍
କରଣ	–	ଗୁମାସ୍ତା
ପାଉତି	–	ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ୱୀକାର ସୂଚକ ଲେଖା / ଗୁଜା/ ରସିଦ୍
ହାତପୈଠ	–	ହାତକୁ ଆସେ / ରୋଜଗାର ହୁଏ
ଲଗାପଡ଼ିଆ	–	ବର୍ଷେ ଛାଡ଼ି ବର୍ଷେ
କୁଟୁମ୍ବ	–	ପରିବାରର ସଦସ୍ୟ
କାଠ ରୁଖା	–	କାଠରେ ତିଆରି ଦୀପାସନ

୮.୨.୨ ପଠିତାଂଶର ଆଲୋଚନା

ପଠିତାଂଶରେ ଗାଳ୍ପିକ ଫକୀରମୋହନ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁଙ୍କ ପରିବାରର ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହିତ ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜର ସାମାଜିକ ଜୀବନଧାରା, ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି, ଜମିଦାରିପ୍ରଥା, ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଦିର ଏକ ସମ୍ୟକ୍ ଲେଖାଯୋଖା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ସହିତ ତତ୍କାଳୀନ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ନାରୀ ଶିକ୍ଷାପ୍ରତି ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ, ଆଦବକାଇଦା

କାଟକଣାକୁ ରେବତୀର ଜେଜୀ ମା ମାଧ୍ୟମରେ ପାଠକଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପନା କରିଛନ୍ତି ।

୮.୨.୩. ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମାଂଶରୁ ପ୍ରଶ୍ନ

୧) ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟରେ ଉତ୍ତର ଦିଅ ।

କ) ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରଥମ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ନାମ କଣ ?

ଖ) ଏହି ଗଳ୍ପଟି କିଏ ଓ କେବେ ଲେଖିଥିଲେ ?

ଗ) ରେବତୀ ଗଳ୍ପରେ ଲେଖକଙ୍କ ଛଦ୍ମନାମ କ'ଣ ଥିଲା ?

ଘ) ଶ୍ୟାମ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ବୃତ୍ତି କ'ଣ ଥିଲା ?

ଙ) ଜମିଦାରଙ୍କ ଟଙ୍କାକୁ ଶ୍ୟାମବାବୁ କିପରି ମଣନ୍ତି ?

୨) ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।

କ) କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମଫସଲ ଗାଁ ପାଟପୁର ।

ଖ) ଶ୍ୟାମବାବୁ ମହାନ୍ତି ଜମିଦାର ତରଫରୁ ଗ୍ରାମର ।

ଗ) ଙ୍କ ଘରେ ଖାଇବାକୁ କୁଟୁମ୍ବ ଚାରିଜଣ ।

ଘ) ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି ସଞ୍ଜବେଳେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଭଜନ ଗାଏ ।

ଙ) ଶିକ୍ଷକଟି କଟକ ନିର୍ମାଲ ସ୍କୁଲର ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ର, ତାଙ୍କର ନାମ ।

ଚ) କଟକରେ ଗୋଟିଏ ଅଛି ।

ଛ) ବାସୁଦେବ ଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପାଠ ଖଣ୍ଡିଏ ନେଇ ରେବତୀକୁ ଦେଲା ।

୮.୨.୪. ମୂଳପାଠର ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନ -

କ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ ପୁଂଲିଙ୍ଗ ବାଚକ ଶବ୍ଦଲେଖ ।

ଝିଅ, ବୁଢ଼ୀ, ମା, ଜେଜୀ, ମାଉସୀ, ଭାଇ

ଖ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବିପରୀତାର୍ଥକ ଶବ୍ଦଲେଖ ।

ଆଗିଲି, ଦୂର, ପୁରୁଣା, ଆପଣା, ସୁନ୍ଦର, ସିଧା

ଗ) ପଠିତାଂଶରୁ ପାଞ୍ଚୋଟି ଯୁଗ୍ମଶବ୍ଦ ଲେଖ ।

ଘ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

ଚାଳିଆ, ଜମିଦାର, ଲୋକଟା, ଖଣ୍ଡିଏ

୮.୩ ମୂଳପାଠର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ

ଆଜି ଦିନଟି ଭଲ – ଶ୍ରୀପଂଚମୀ । ରେବତୀ ସକାଳୁ ବୁଡ଼ପାରି ଗାଧୋଇ ନୂଆ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧି ଘର ବାହାର ହେଉଛି; ବାସୁ ଭାଇ ଆସିଲେ କିତାପ ପଢ଼ାଇ ଦେବ । ବୁଢ଼ୀ ଭୟରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭର ଆୟୋଜନ କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ବେଳ ଛ ଘଡ଼ି ସମୟରେ ବାସୁ ଯାଇ ପଢ଼ାଇଦେଲା, ସ୍ୱରେ – ଅ, ସ୍ୱରେ – ଆ, ହ୍ରସ୍ୱ – ଇ, ଦୀର୍ଘ – ଈ, ହ୍ରସ – ଉ, ଦୀର୍ଘ –ଊ; ଇତ୍ୟାଦି । ପ୍ରତିଦିନ ପଢ଼ାଚାଲିଲା, ପ୍ରତିଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ବସୁ ଯାଇ ପଢ଼େଇଦିଏ ।

ଦୁଇବରଷ ମଧ୍ୟରେ ରେବତୀ ଢ଼େର ପଢ଼ି ଗଲାଣି । ମଧୁରାଓଙ୍କ ଛାନ୍ଦମାଳା ପଢ଼ିଯିବାବେଳେ ତୁଣ୍ଡରେ ବାଟୁଳି ବାଜେ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ରାତିରେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ବସି ଭାତ ଖାଇବା ବେଳେ ମା' ପୁଅ ଦୁଇଜଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ପୂର୍ବେ ବୋଧକରୁଁ କିଛି କଥା ହୋଇଥିଲା, ଆଜି ସେହି କଥାର ଉପସଂହାର ।

ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ – କି ମା', ଭଲ ହେବ ନାହିଁ କି ?

ବୁଢ଼ୀ – ହଁ ଭଲ ହେବ;

ବୁଢ଼ୀ – ଘରେ ରହିବ ତ ?

ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ – ଘରେ ନ ରହି କୁଆଡ଼େ ଯିବ ? ହଜାର ହେଲେ ମାମୁଁ ମାଇଁ ନା, ଆଉ କ'ଣ ?

ରେବତୀ ପାଖରେ ବସି ଭାତ ଖାଉଥିଲା, ଏ କଥାର ମର୍ମରେ କଣ ବୁଝିଲା ସେ ଜାଣେ ; ମାତ୍ର ସେହିଦିନଠାରୁ ତାହାର ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଅନ୍ୟରକମ୍ ଦେଖୁଅଛୁ । ତାକୁ ବାପା ଆଗରେ ବାସୁ ଭାଇ ପଢ଼ାଇ ଦେଲେ କିପରି ଗୋଟାଏ ଲାଜ ମାଡ଼େ; ଅକାରଣ ସକାର ସବୁବେଳେ ହସମାଡ଼େ, ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ପୋତିହୋଇ ଦୁଇ ଓଠ ବୁଜି ହସ ଲୁଚାଏ । ଏଣିକି ବାସୁ ପଢ଼ାଇଦେଲେ କେତେବେଳେ ତୁନି ତୁନି ପଢ଼େ, କେତେବେଳେ ଖାଲି ହୁଁ ହୁଁ କରେ; ପଢ଼ି ସାରିଲେ ପାଟି ବୁଜି ହସି ହସି ଘରକୁ ପଳାଇଯାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ଦାଣ୍ଡଦୁଆର କବାଟକୁ ଧରି କାହାକୁ ଚାହିଁଥାଏ, ବାସୁ ଆସିଲେ ଘରକୁ ପଳାଏ, ପାଞ୍ଚ ଡ଼ାକରେ ବାହାରେ ନାହିଁ । ଏଣିକି ରେବତୀ ଦାଣ୍ଡକୁ କେବେ ବାହାରିଲେ ବୁଢ଼ୀ ଖପା ହୁଏ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପଞ୍ଚମୀକୁ ପଞ୍ଚମୀ ଦୁଇ ବରଷ ହୋଇ ଗଲାଣି । ବିଧାତାଙ୍କର ବିଧାନ କାହାର ଦିନ ସମାନଭାବରେ ଯିବନାହିଁ । ଫଗୁଣମାସିଆ ଦିନ, କାହିଁ କିଛି ନାହିଁ, ଅଚାନକ କାହୁଁ ବାଡ଼ି ଆସିଲା, ସକାଳେ ଗ୍ରାମରେ ଶୁଣାଗଲ, ଗୁମାସ୍ତା ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ବାଡ଼ି ଧରିଛି । ମଫସଲ ଗାଁରେ ବାଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ତାଟି କବାଟ ପଡ଼ିଯାଏ । ବାଡ଼ି ବୁଢ଼ୀ ସତେପରା ଟୋକେଇଟିଏ କାଖେଇ ଦାଣ୍ଡରେ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟାଉଛି, ଏପରି ସମସ୍ତେ ମଣନ୍ତି । ଦୁଆରକୁ କାହାରି ଆସିବାର ନାହିଁ । ମାଇକିନିଆ ଦୁଇଟା କଣ କରିବେ ? ପିଲାଟା ଡ଼ାକ ପାଡ଼ି ଘର ବାହାର ହେଉଛି । ବାସୁଦେବ ଶୁଣି ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ଧାଇଁଲା । ଡ଼ରନାହିଁ, ଭୟନାହିଁ, ଅପଣା ଶରୀର ପ୍ରତି ଭାବନା ନାହିଁ, ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପାଖରେ ବସି ଗୋଡ଼ରେ ହାତ ବୁଲାଉଥାଏ, ପାଣି ଟୋପାଏ ମୁହଁରେ ଦେଉଥାଏ । ବେଳ ତିନି ପ୍ରହର ସମୟରେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ବାସୁ ମୁହଁ ଚାହିଁ ଖନେଇ ଖନେଇ କହିଲା, " ବାଁ –ସୁଁ ଏଁ–ବଁ ଆଁ–ଗଁ–ଲା ।" ବାସୁକୁ ଭୋ ଭୋ କରି ଡ଼କା ପଡ଼ିଲା । ଘରେ ଚହଳ ପଡ଼ିଗଲା । ରେବତୀ ଭୂଇଁରେ ଗଡୁଥାଏ, ଗ୍ରାମର ଲୋକେ ଶୁଣି କହିଲେ, ହୋଇଗଲା ପରା । ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ସଞ୍ଜବେଳକୁ କିଛିନାହିଁ । କଣ କରିବେ – ବାସୁଦେବଟା କାଲିକା ପିଲା, ଆଉ ଦୁଇଟା ଭୁଆସୁଣୀ । ଗ୍ରାମର ବନ ସେଠି ଧୋବା ଜଣେ ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକ, ତା'ଦେହକରେ ପଚାଶ କି ଷାଠିଏ ପାର କଲାଣି । କାଲି କହିଲେ ଯିବାକୁ ହେବ, ଆଜି ହେଲେ ଯିବାକୁ ହେବ, ଲୁଗାପଟା ଦି'ଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ମିଳିବାର ଭରସା ।

ଗାମୁଛାଟାଏ ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ିଦେଇ କୁରାଢ଼ୀଟାଏ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ହଜାର ହୋଇଗଲା । ଗ୍ରାମର କରଣ ସେହି ଘରକ ; ଶାଶୁ , ବୋହୂ, ବାସୁଦେବ ତିନିଜଣ ଧରାଧରି କରି କର୍ମ ଚଳାଇଲେ । ସେ ସମୟର କଥା ଗୁଡ଼ାକ ଲେଖିବାକୁ ଆଉ ହାତ ଚଳୁନାହିଁ । ଶ୍ମଶାନରୁ ଫେରି ଆସିବା ବେଳକୁ କୁଆଁତାରା ଉଇଁଲାଣି । ଘରେ ପଶିବା ମାତ୍ରକେ ରେବତୀ ମା’ ପୋଖରୀପାଣି ଗଲା, ଦେଖୁଦେଖୁ ଦିନ ଦି’ ପ୍ରହର ବେଳେ ହାଟ ହେଲା ରେବତୀ ମା’ ନାହିଁ ।

ଦିନ ଚାଲିଯାଏ, କାହାରି ଲାଗି ଦିନ ବସି ରହେ ନାହିଁ । କାହାର ପାଲିଙ୍କି ଉପରେ ପାଟଛତା, କାହାର ବେଢ଼ି ଉପରେ କୋରଡ଼ା । ଦିନ ଯାଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କର, ଯିବ ସମସ୍ତଙ୍କର । ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ତିନିମାସ କଟିଗଲାଣି । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଘରେ ଦୁଇ ଗୋଟି ଗାଈ ଥିଲେ, ତହବିଲ ବାକି ଟଙ୍କା ସକାଶେ ଜମିଦାର ଘରଲୋକ ଆସି ବାନ୍ଧିଘେରିଗଲେ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣୁ ଜମିଦାରଘର ଟଙ୍କାକୁ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଶିବ ନିର୍ମାଲ୍ୟ ପରି ଜ୍ଞାନ କରେ, ଟଙ୍କାଟିଏ ଅସୁଲ ହେଲେ ଜମିଦାରୀ କଚେରୀରେ ପୈଠ ନ କରିବାଯାଏ ତାହାର ନିଦ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ତାହା ଉପରେ ଟଙ୍କା ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ ଗାଈ ଦିଓଟି ବଡ଼ ଦୁଧିଆଳୀ, ଏକଥା ପୂର୍ବରୁ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଜଣାଥିଲା । ତା’ ଛଡ଼ା ଜମିଦାର ଚଷିବାକୁ ଯେ ତିନିମାଣ ଜମି ଦେଇଥିଲେ, ତାହା ଛଡ଼େଇ ନେଲେଣି । ହଳିଆଟା ବା ଘରେ ଆଉ କିଆଁ ରହିବ ? ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ସେ ଛାଡ଼ିଗଲା । ବଳଦ ଦୁଇଟା ସାଢ଼େ ସତର ଟଙ୍କାରେ ବିକା ଯାଇଥିଲା । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର କ୍ରିୟାରେ ଖରଚ ଯାଇ ଯାହା ବଳିଥିଲା, ସଟାବଟା କରି ମାସେ ଚଳିଲା । ଆଜି ଢ଼ାଳଟା, କାଲି ପିତଳଟା, ସଟାବଟା ବନ୍ଧାଛନ୍ଦାରେ ଆଉ ମାସେ ଗଲା । ବାସୁ ଦୁଇ ଓଳି ଦୁଆରକୁ ଆସେ ରାତି ଘଡ଼ିଏଯାଏଁ ଥାଏ, ଆଇ – ନାତୁଣୀ ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ ବସାକୁ ଯାଏ । ବାସୁ କିଛି ଟଙ୍କା ପଇସା ଦେଲେ ଆଇ ବା ନାତୁଣୀ କେହି ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବଳେଇ ବଳେଇ କିଛି ଦେଲେ ତାହା ଠଣାରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ବାସୁ ଜାଣିପାରି ଆଉ କିଛି ଦିଏ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ ପାଖରୁ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ପଇସା ନେଇ ସଉଦା କିଣି ଦିଏ, ସେହି ଦୁଇ ପଇସାର ସଉଦାରେ ଆଠ ଦଶଦିନ ଚଳିଯାଏ । ଘରର ଚାଳ ଉଡ଼ି ଗଲାଣି, ଛାଉଣି ଦରକାର । ବାସୁ ଦୁଇଟଙ୍କାର ନଡ଼ା କିଣି ବାଡ଼ିରେ ଗଦେଇ ଅଛି । ଶରଣ ହେବାରୁ ଛପର ବନ୍ଦି ହୋଇପାରିନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ ଏବେ ଆଉ ଦିନରାତି ବସି କାନ୍ଦେନାହିଁ । କେବଳ ସଞ୍ଜବେଳେ ବସି କାନ୍ଦେ । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତଳେ ପଡ଼ିଯାଏ, ସେହିଠାରେ ରାତିକାଟେ । ରେବତୀ ଧକେଇ ଧକେଇ ପାଖରେ ପଡ଼ିଯାଏ । ବୁଢ଼ୀଆଖିକି ଏବେ ଭଲ ଦିଶୁନାହିଁ; ବାୟାଣୀ ପରି ହୋଇଗଲାଣି । ଏବେ କାନ୍ଦିବାର ଉଣାକରି ରେବତୀକୁ ଗାଳିଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ଏତେ ଯେ ଦୁଃଖ, ଏତେ ଯେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ସବୁର ମୂଳ କାରଣ ରେବତୀ, ଏହା ସେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିରସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରି ସାରିଲାଣି । ରେବତୀ ପାଠ ପଢ଼ିବାରୁ ପୁଅ ମଲା, ବୋହୂ ମଲା, ହଳିଆ ଛାଡ଼ିଗଲା, ବଳଦ ବିକାଗଲା, ଜମିଦାରଘର ଗାଈ ମାନ୍ଦି ଘେନିଗଲା । ରେବତୀ କୁଲକ୍ଷଣୀ, ସେ କୁଢ଼ଙ୍ଗୀ, ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀହୁଡ଼ୀ । ବୁଢ଼ୀ ଆଖିକୁ ଯେ ଦିଶୁନାହିଁ, ତାହାର କାରଣ ରେବତୀର ପାଠପଢ଼ା । ବୁଢ଼ୀ ଗାଳିଦେବା ବେଳେ ରେବତୀ ଆଖିରୁ ଦୁଇଧାର ବହି ଯାଉଥାଏ, ଡ଼ରେ ବୁଢ଼ୀ ପାଖରେ ସେ ଛିଡ଼ା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ବାଡ଼ି ଦୁଆରେ ନୋହିଲେ ଘର କୋଣରେ ମୁହଁ

ଘୋଡ଼ାଇ କାଠଟି ପରି ବସିଥାଏ । ବାସୁ ମଧ୍ୟ ଦୋଷୀ, କାରଣ ରେବତୀ ତ ଏତେଦିନ ଯାଏ ପଢ଼ି ନଥିଲା, ସେହି ଆସି ସିନା ପଢ଼ାଇଦେଲା । ମାତ୍ର ବୁଢ଼ୀ ବାସୁକୁ କିଛି କହିପାରେନାହିଁ, ବସୁ ନ ହେଲେ ଘର ଦଣ୍ଡେ ଅଚଳ, ପୁଣି ଜମିଦାର ଘର ଲଟ ଛିଡ଼ି ନାହିଁ । ଜମିଦାର ଘରଲୋକ ଆସି ଆଜି ଏ ହିସାବଟା, କାଲି ସେ ହିସାବଟା ମାଗେ । ବାସୁ ନହେଲେ ପାଞ୍ଜିବିଡ଼ାରୁ ପଢ଼ି ପତର କାଢ଼ିଦେବ କିଏ ? ବାସୁ ନ ଥିଲାବେଳେ ସେ ସହଜ କଥାରେ କେବେ କେବେ ଆପଣା ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ରେବତୀ ଆଉ ଏଣିକି ସେହି ଗୃହ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ସଂଚାରିଣୀ ଲୀଳାମୟୀ ପ୍ରତୀମା ନୁହେଁ, ତାହାର ପାଟି ଆଉ କେହି ଶୁଣି ନାହିଁ । ବାପା ମାଆ ଗଲା ପରେ ତାକୁ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଆଉ କେହି ଦେଖିନାହିଁ । କେତେଦିନ ଯାଏ ଭୋ ଭୋ କରି ଡ଼ାକ ପାରୁଥିଲା, ଏବେ ଆଉ ପାଟି କରି କାନ୍ଦେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଦିବାରାତ୍ର ତାହାର ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ଦୁଇଟି ସାନ ସାନ ନୀଳକଇଁ ପରି ପାଣିରେ ଢଳ ଢ଼ଳ ହେଉଥାଏ । ତାହାରି କ୍ଷୁଦ୍ରପ୍ରାଣ –ତହିଁରୁ ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର ମନଟି ଏକା ବେଳେକେ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି । ତା ପକ୍ଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିନରାତି ସମାନ । ସୂର୍ଯ୍ୟରେ ଆଲୁଅ ନାହିଁ, ରାତିରେ ଅନ୍ଧକାର ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଜଗତ ଶୂନ୍ୟ । କେବଳ ପିତା ମାତାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ହୃଦୟପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଅଛି । ମା' ଏହିଠାରେ ବସିଛନ୍ତି, ବାପା ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି, ତାହା ଆଖିରେ କେବଳ ଏହି ଦୁଇଟା ଦିଶୁଅଛି । ବାପା ମାଆ ମରିଯାଇଛନ୍ତି, ଆଉ ସେମାନେ ଆସିବେ ନାହିଁ, ଏ କଥା ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁନାହିଁ । ପେଟରେ ଭୋକ ନାହିଁ, ଆଖିରେ ନିଦ ନାହିଁ, ଦିବାନିଶି ଅନୁକ୍ଷଣ ପିତାମାତା ଧ୍ୟାନ । ଜେଜୀମା' ଡ଼ରରେ ଖାଇବାକୁ ବସେ । ଭୂଇଁରୁ ପ୍ରାୟ ଉଠେ ନାହିଁ । ଦେହରେ ହାଡ଼ ଚମ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଧୁଡ଼ୁ ଧୁଡ଼ ହେଉଛି । କେବଳ ବାସୁଦେବ ଆସିଲେ ଉଠିବସେ, ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ଦୁଇଟା ଜଳଜଳ କରି ବାସୁକୁ ଚାହିଁଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଆଉ କିଛି ଜ୍ଞାନ ନ ଥାଏ – ଆଖିରେ ବାସୁଦେବ, ଚିନ୍ତା ବାସୁଦେବ, ସମସ୍ତ ହୃଦୟଟା ବାସୁଦେବମୟ ।

ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମରିବାର ଆଜକୁ ହାତଗଣତିରେ ପାଞ୍ଚମାସ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସିଆ ଦିନ, ଠିକ୍ ଦିନ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ବେଳେ ବାସୁ ଦୁଆରେ ଡ଼ାକିଲା । ଏତେବେଳେ ସେ କୌଣସି ଦିନ ଆସେନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ କୁଟେଇ ଯାଇ ଦୁଆରେ ଫିଟାଇ ଦେଲା । ବାସୁ କହିଲା – "ଜେଜୀମା (ବାସୁ ବୁଢ଼ୀକୁ ଜେଜୀମା ବୋଲି ବରାବର ଡ଼ାକେ) ଡିପୋଟି ଇନ୍‌ସେପେକ୍ଟର ହରିହରପୁର ଥାନାରେ ବସି ପାଠଶାଳା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଚାରିବେ, ସବୁ ସ୍କୁଲ ପିଲାମାନେ ଯିବେ, ମୋ ପାଖକୁ ଚିଠି ଆସିଛି, ମୁଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ କାଲି ସକାଳେ ଯିବି, ପାଞ୍ଚ ଦିନ ଲାଗିବ ।" ରେବତୀ କବାଟ କଣରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ଶୁଣୁଥିଲା, ଲଥ୍ କରି ବସିପଡ଼ିଲା, ଭାଗ୍ୟେ କବାଟ ଧରିଥିଲା, ନୋହିଲେ ପଡ଼ିଯାଇଥାନ୍ତା । ବାସୁ ପାଞ୍ଚ ଦିନ ସକାଶେ ଚାଉଳ, ତେଲ, ଲୁଣ, ବାଇଗଣ କିଣି ଆଣି ଅଗଣାରେ ଥୋଇଦେଇ ବୁଢ଼ୀକୁ ଜୁହାରଟାଏ ହୋଇ ଶନିବାର ମୁହଁ ସଞ୍ଜବେଳେ ବାହାରିଲା । ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, 'ବାପା, ଖରାରେ ବୁଲିବୁ ନାହିଁ, ଦେହପାଆକୁ ଚାହିଁବୁ, ବେଳରେ ଦିଟା ତୁଣ୍ଡରେ ଦେବୁ ।" ଏହା କହି ନିଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇଲା । ରେବତୀ ଏକ ଧ୍ୟାନରେ ବସୁକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ, ଆଜିକା ଚାହାଣି ଅନ୍ୟ ରକମ । ଆଗେ ବାସୁ ଚାହିଁଲେ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ପୋତି

ଦେଉଥିଲା, ଆଜି ସେ ଭାବ ନାହିଁ, ଏକା ଧ୍ୟାନରେ ବାସୁକୁ ଚାହିଁରହିଛି । ବାସୁର ମଧ୍ୟ ଆଜି ଆଗକା ଚାହାଣି ନୁହେଁ । ଆଗେ ବାସୁର ଯେମନ୍ତ ଖୁବ୍ ଇଛା – ରେବତୀକୁ ଭଲକରି ଦେଖିବ, କିନ୍ତୁ ଅନାଇପାରେ ନାହିଁ । ଆଜି ଚାରି ଚକ୍ଷୁର ମିଳନ, ଆଖି ଫେରାଇବାକୁ କାହାରି ଆୟତ୍ତ ନାହିଁ, ବାସୁ ଚାଲି ଗଲଣି, ଆଉ ଦିନ ନାହିଁ, ଘର ବାହାର ଅନ୍ଧାର ପୂରିଗଲାଣି । ରେବତୀ ଯେପରି ଚାହିଁଥିଲା ସେହିପରି ଚାହିଁଅଛି । ବୁଢ଼ୀ ଡ଼ାକିବାରୁ ତାହାର ଚେତନା ହେଲା, ଘର ବାହାର ସମସ୍ତ ଅନ୍ଧକାରମୟ ।

୮.୩.୧. ଶବ୍ଦାର୍ଥ

କିତାପ	–	ବହି / ପୁସ୍ତକ
ଶେଷପୁଡ଼ା	–	ଶେଷପୃଷ୍ଠା
ତୁଣ୍ଡରେ ବାଟୁଳି ନବାଜିବା	–	ଅବିରାମ ଭବରେ କଥା କହିବା
ବାଡ଼ି ବୁଢ଼ୀ	–	ହଇଜା
ଡ଼କା ପଡ଼ିବା	–	ବଡ଼ ପାଟିରେ କାନ୍ଦିବା
ଲଟ	–	ଝାମେଲା
ପାଞ୍ଜିବିଡ଼ା	–	ତାଳପତ୍ରରେ ତିଆରି ପୋଥି ବିଡ଼ା
ପାଠଶାଳା	–	ବିଦ୍ୟାଳୟ
ଭୁଆସୁଣୀ	–	ନବବଧୂ, ବଡ଼ିଲା ଝିଅ ।
ପାଲିଙ୍କି ଉପରେ ପାଟଛତା	–	ସୁଖରେ ରହିବା
ପୈଠ କରିବା	–	ଜମାକରିବା

୮.୩.୨ ପଠିତାଂଶର ଆଲୋଚନା

ପଠିତାଂଶରେ ଗାଳ୍ପିକ ତତ୍‌କାଳୀନ ସମାଜର ନାରୀକୁ ନେଇ ଆଦବକାଇଦା ବା କଟକଣା, ରେବତୀର ଆଦ୍ୟ ଯୌବନରେ ବାସୁକୁ ନେଇ ମନସ୍ତତ୍ୱକୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ଏହି ବିଭାଗରେ ଫକୀରମୋହନ, ତତ୍‌କାଳୀନ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମ୍ୟ ପରିବେଶରେ ହଇଜା, ମହାମାରିର ପ୍ରକୋପ ଓ ତାହାକୁ ନେଇ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ, ଜାତିପ୍ରଥା, ଇତ୍ୟାଦିର ନିଚ୍ଛକ ଚିତ୍ରକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ।

୮.୩.୩ ମୂଳପାଠର ଦ୍ୱିତୀୟାଂଶ ରୁ ପ୍ରଶ୍ନ

କ) ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟରେ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ ।

୧) ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଦିନ କ'ଣ ହେଲା ?

୨) ରାତିଖାଇବା ସମୟରେ ଜେଜେମା' ଓ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେଉଁ ବିଷୟରେ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ହୋଇଥିଲା ?

୩) ଫଗୁଣ ମାସରେ କ'ଣ ହେଲା ?

୪) ଜମିଦାର ଘର କ'ଣ ଘେନିଗଲେ ?

୫) ହଳିଆ କାହିଁକି ଛାଡ଼ିଗଲା ?

୬) କାନ୍ଦିବା ଉଣାକରି ଜେଜେମା' କ'ଣ କଲେ ?

୭) କେଉଁଠି ବସି ଡିପୋଟି ଇନିସ୍‌ପେକ୍‌ଟର ପିଲାଙ୍କୁ ପାଠ ପଚାରିବେ ବୋଲି ବାସୁ କହିଲା ?

୮) କେତେଦିନ ସକାଶେ ବାସୁଦେବ ସଉଦା କିଣି ରଖିଗଲା ?

ଖ) ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର :

୧) ଆଜି ଦିନଟି ଭଲ ....

୨) ମଧୁରାଓଙ୍କ .... ପଢ଼ିଯିବା ବେଳେ ତୁଣ୍ଡରେ .... ବାଜେ ନାହିଁ ।

୩) .... ସତେ ପରା ଟୋକେଇଟିଏ କାଖେଇ ମଣିଷ ଗୋଟାଉଛି ।

୪) କାହାର .... ଉପରେ ପାଟଛତା କାହାର .... ଉପରେ କୋରଡ଼ା ।

୫) ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଘରେ .... ଗୋଟି ଗାଈଥିଲା ।

୬) ଜମିଦାର ଘର ଟଙ୍କାକୁ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ .... ପରି ଜ୍ଞାନକରେ ।

୭) .... ହେବାରୁ ଛପରବନ୍ଦି ହୋଇପାରିନାହିଁ ।

୮) ରେବତୀ .... ପୁଅ ମଲା, ବୋହୂ ମଲା, ହଳିଆ ଛାଡ଼ିଗଲା ।

୯) ରେବତୀ ଆଉ ଏଣିକି ସେହି ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ସଂଚାରିଣୀ .... ନୁହେଁ ।

୮.୩.୪. ମୂଳପାଠର ଦ୍ୱତୀୟାଂଶରୁ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନ :-

୧) କ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟାସବାକ୍ୟ ସହ ସମାସର ନାମ ଲେଖନ୍ତୁ ।
ଶିବନିର୍ମାଲ୍ୟ, ଦଶଦିନ, ବାଡ଼ିଦୁଆର, ଦିବାରାତ୍ର, ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ

ଖ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବିଶେଷ୍ୟ ବା ବିଶେଷଣ ପଦ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତୁ ।
ନୂଆ, ଭଲ, ମାମୁଁ, ଭାତ, କିତାପ

ଗ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦରେ ବନାନ ଅଶୁଦ୍ଧ ଥିଲେ ସଂଶୋଧନ କରନ୍ତୁ ।
କଥାବାର୍ତ୍ତା, ଶ୍ରିପଞ୍ଚମୀ, ଗୁମାସ୍ଥା, ଶାଶୁ, ହୃଦୟପୂର୍ଣ୍ଣ

ଘ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦଗୁଡ଼ିକର ସନ୍ଧିବିଚ୍ଛେଦ କରନ୍ତୁ ।
ନିଶ୍ୱାସ, ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ, ମନ୍ତବ୍ୟ

୮.୪ ମୂଳପାଠର ଶେଷ ଭାଗ

ରେବତୀ ବସି ଦିନ ଗଣୁଛି, ଆଜି ଛ' ଦିନ । ବାପା ମା' ଗଲାଦିନୁ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ଦେଖି ନ ଥିଲା, ସକାଳୁଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ଆଗରେ ଦୁଇଥର ମୁହଁ ମାରି ଗଲାଣି ।ବେଳ ଅନ୍ଦାଜ୍ ଛ' ଘଡ଼ି, ହରିପୁରରୁ ସ୍କୁଲପିଲା ମାନେ ଫେରି ଆସିବାମାତ୍ରେ ଲୋକ ବୋଲାବୋଲି ହେଲେ – ହରିହରପୁରରୁ ଫେରି ଆସିବା ସମୟରେ ଗୋପାଳପୁରର ବରଗଛ ମୂଳରେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ବାଡି

ଧରିଲା, ଚାରିଥର ପୋଖରୀପାଣି ହେଲା, ଅଧରାତି ବେଳେ ଚାଲିଗଲେ । ଗ୍ରାମ ଲୋକମାନେ ହାୟ ହାୟ କଲେ । ପୁଅ ଝିଅ ମା' ମାଇକିନିଆ ମାନେ ପାଟି କରି କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । କେହି କହିଲା – ଆହା କି ରୂପରେ ! କେହି କହିଲା – କି ଧୀରରେ ! କେହି କହିଲା – ଦାଣ୍ଡରେ ଚାଲି ଯାଉଥିବ ଯେ ମାଛିଟିକି ମର କହିବ ନାହିଁ ।

ରେବତୀ ଶୁଣିଲା, ବୁଢ଼ୀ ଶୁଣିଲା । ବୁଢ଼ୀ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତାହା କଣ୍ଠରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା, ଆଉ କାନ୍ଦି ପାରିଲା ନାହିଁ, ଶେଷରେ ଉଠି କହିଲା – "ଆହା ବାପ, ବିଦେଶକୁ ଆସି ଆପଣା ବୁଦ୍ଧିରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲୁ ରେ ।" ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଦୂବୁଦ୍ଧି କରି ରେବତୀକୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବାରୁ ମରିଗଲା, ନୋହିଲେ କେଉଁ ମରି ନଥାନ୍ତା । ଶୁଣିଲା ବେଳୁ ରେବତୀ ଘରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଛି – ସୋର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ସେ ଦିନଟା ଗଲା,ତହିଁ ଆର ଦିନ ସକାଳେ ବୁଢ଼ୀ ରେବତୀକୁ ପାଖରେ ନ ଦେଖିପାଟିକରି ଡ଼ାକିଲା, 'ଲୋ ରେବତୀ, ଲୋ ରେବୀ, ଲୋ ନିଆଁ, ଲୋ ଚୁଲି ! ବୁଢ଼ୀ ବାୟାଣୀ ପରି ହୋଇଗଲାଣି, କାନ୍ଦ ବୋବାଳି ନାହିଁ, କେବଳ ରାଗରେ ରେବତୀକୁ ଗାଳି ।" ପଡ଼ିଶା ଲୋକେ, ଦାଣ୍ଡ ଗଲା ଲୋକେ ଯେତେବେଳେ ଇଛା ସେତେବେଳେ ଶୁଣୁଛନ୍ତି, ଅଣ୍ଡାଳି ଅଣ୍ଡାଳି ଯାଇ ରେବତୀକୁ ପାଇଲା, ଡ଼ାକିଲା, ଜବାବ ନ ପାଇ ତା' ଦେହରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଦେଖିଲା, ଭାରି ଜର, ଦେହରେ ନିଆଁ ବାହାରୁଛି, ଜ୍ଞାନନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ ଢ଼େର ବେଳ ଯାଏଁ ବସି କ'ଣ ପାଞ୍ଚିଲା । କ'ଣ କରିବ କାହାକୁ ଡ଼ାକିବ, ମନ ମଧ୍ୟରେ ଜଗତ ସଂସାର ଖୋଜିଲା, ପାଖରେ କାହାକୁ ଦେଖିଲା ନାହିଁ । କିଛି ସ୍ଥିର କରି ନପାରି ଖପା ହୋଇ କହିଲା, " ଯାହା ଆପଣାକିଆ, ତହିଁକି ଇଲାଜ କିଆଁ ?" ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ପାଠ ପଢ଼ିବାରୁ ଜର ହେଲା, ମୁଁ କଣ କରିବି ?

ଦିନ ଗଲା, ଦୁଇଦିନ ଗଲା, ତିନିଦିନ ଗଲା, ଚାରିଦିନ ଗଲା, ପାଞ୍ଚଦିନ ମଧ୍ୟ ଗଲା, ରେବତୀ ମାଟିରେ ଲାଗି ଯାଇଅଛି, ଆଖି ଫିଟାଇ ନାହିଁ, ଡ଼ାକିଲେ ଉତ୍ତର ନାହିଁ, ଡ଼ାକିଲେ ଉତ୍ତର ନାହିଁ, ଉଁ ଚୁଁ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଆଜି ଛଦିନ, ରେବତୀ ସକାଳୁ ଦୁଇ ଚାରି ଥର ପାଟି କଲାଣି, ବୁଢ଼ୀ ପାଖକୁ ଗଲା, ଦେହରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଦେଖିଲା; ଗୋଡ଼ ହାତ ଶୀତଳ, ଡ଼ାକିଲେ ହୁଁ ହୁଁ ଜବାବ ଦେଲା । କଟମଟ କରି ମୁହଁକୁ ଚାହୁଁଅଛି, କିଛି ନ ପଚାରିଲେ ମଧ୍ୟ କେତେ କଥା କହିପକାଉଛି । କୌଣସି କବିରାଜ ଦେଖିଲେ 'ତୃଷ୍ଣା ଦାହଃ ପ୍ରଳାପଶ୍ଚ' ଇତ୍ୟାଦି ଶ୍ଳୋକ ପଢ଼ି କହନ୍ତେ, "ସନ୍ନିପାତସ୍ୟ ଲକ୍ଷଣଂ ।" ମାତ୍ର, ବୁଢ଼ୀ କିଛି ଖୁସିହେଲା । ଦେହରେ ତାତି ନାହିଁ, କଥା କହୁ ନଥିଲା, ପାଟି ଫିଟାଇଲାଣି, ଚାହୁଁ ନଥିଲା, ଆଖି ଫିଟାଇଲାଣି, ପାଣି ପିଇବାକୁ ମାଗିଲାଣି, ଛ' ଦିନ ହେଲା ଜିଭରେ ପାଣି ଟୋପେ ବାଜି ନାହିଁ । ଚାରିଟା ପଥି ପେଟରେ ପଡ଼ିଲେ ଝିଅଟା ଉଠି ବସିବ । "ତୁ ଶୋଇଥା, ମୁଁ ଚାରିଟା ପଥି ରାନ୍ଧି ଆଣେ" ଏହା କହି ବୁଢ଼ୀ ବାହରକୁ ବାହରି ଆସିଲା । ପଥି ରାନ୍ଧିବ କଣ ? ଘରେ ପାଛିଆ କୁଣ୍ଡେଇ ହାଣ୍ଡି ଆଟିକା ସବୁ ଖୋଜିଲା; ମୁଠାଏ ଚାଉଳ ନାହିଁ । ନିଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ ବସିଲା । ବାସୁ ପାଞ୍ଚଦିନକୁ ଚାଉଳ ଡ଼ାଲି କିଣିଦେଇ ଯାଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଦଶଦିନ କିଆଁ ଚଳିଗଲା, ବୁଢ଼ୀର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଥିଲେ ବୁଝିପାରିଥାନ୍ତା । ବସି ବିଚାର କଲେ ବୁଦ୍ଧି ଦିଶେ । ଘରେ କଂସାବାସନ କିଛି ନାହିଁ;

ହାତରେ ଗୋଟିଏ କଣା ଡ଼ାଳ ପଡ଼ିଲା, ସେଇଟା ଧରି, ହରି ସା' ଦୋକାନକୁ ବାହାରିଲା । ହରି ସା' ଘର ଗ୍ରାମ ମଝିରେ ତାହାର ରୀତିମତ ଦୋକାନ ନାହିଁ, ଚାଉଳ, ଡ଼ାଲି, ଲୁଣ, ତେଲ ରଖିଥାଏ; କୌଣସି ଦିନ ବିଦେଶୀ ଲୋକ ପହଞ୍ଚଗଲେ କିଣନ୍ତି – କେବେ ହେଲେ ଗ୍ରାମଲୋକଙ୍କର କିଛି ଦରକାର ହେଲେ କିଣନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀ ଡ଼ାଳଟି ଧରି ହରି ସା' ଦୁଆରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ହରି ସା' ବୁଢ଼ୀ ହାତରେ ଡ଼ାଳଟି ଦେଖି ବେଶ୍ ବୁଝିଗଲା । ବୁଢ଼ୀ ଆପଣାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଜଣାଇବାରୁ ହରି ଡ଼ାଳଟା ହାତରେ ଧରି ଚାରିପାଖ ଦେଖି କହିଲା, 'ନାହିଁ ନାହିଁ ମୋ ଘରେ ଚାଉଳ ନାହିଁ, ଆଉ ଏ କଣା ଡ଼ାଳଟା ରଖି କିଏ ଚାଉଳ ଦେବ ।" ହରି ଘରେ ଯେ ଚାଉଳ ନ ଥିଲା ତ ନୁହେଁ, ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା, ତେବେ ଶସ୍ତାରେ ନେବାର କଥା । ଚାଉଳ ନ ଥିବାର ଶୁଣି ବୁଢ଼ୀ ମୁଣ୍ଡରେ ତ ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା । କ'ଣ କରିବ ଝିଅଟା ଜରରୁ ଉଠିଛି, ତା' ମୁହଁରେ କ'ଣ ଦେବି ? ଘଡ଼ିଏ ବସିଗଲା; ବେଳ ବୁଡ଼ିଗଲାଣି; ହରିକୁ ଦୁଇଥର ଅନାଇଲା । ଯାଏଁ ଝିଅଟା କ'ଣ କରୁଛି ଦେଖେଁ । ଡ଼ାଳଟି ଧରି ଉଠୁଛି, ହରି କହିଲା, "ଦିଅ ଦିଅ, ଡ଼ାଳଟା ଦିଅ, ଦେଖେ ଘରେ କ'ଣ ଅଛି ।" ହରି ଡ଼ାଳଟା ରଖି ଚାରିମାଣ ଚାଉଳ, ଅଧମାଣ ଡାଲି, କିଛି ଲୁଣ ଦେଲା । ବୁଢ଼ୀ ଚାରି ଛ' ଜାଗା ବସି ଉଠି ଘରେ ପହଂଚିଲା । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଢ଼ୀ ଦାନ୍ତରେ ଦାନ୍ତକାଠି ବାଜି ନାହିଁ, ଦେହ ମନ କଥା କ'ଣ କହିବୁଁ ? ଘରେ ପହଂଚି ରେବତୀକୁ ଡ଼ାକିଲା । ତାହାର ବିଶ୍ୱାସ ରେବତୀ ଭଲ ହୋଇଗଲାଣି, ପାଣି କାଢ଼ିଦେବ, ସେ ଭାତ ରାନ୍ଧିବ । ରେବତୀ ଜବାବ ନ ଦେବାରୁ ସେ ଭାରି ଖପା ହୋଇଯାଇ ଡ଼ାକିଲା, "ଲୋ ରେବତୀ, ଲୋ ନିଆଁ, ଲୋ ଚୁଲି ।" ଜବାବ ନାହିଁ । ଏଣେ ରେବତୀର ସନ୍ନିପାତ ରୋଗ କ୍ରମଶଃ ବଢୁଛି, ଭୟାନକ ଯନ୍ତ୍ରଣା; ଦେହ କ୍ରମଶଃ ଶୀତଳ ହେଉଛି, ଜିଭ ଶୁଖିଗଲାଣି, ଭୟଙ୍କର ପିପାସା, ଜିଭଟା ଯେମନ୍ତ ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଉଛି । ଅଣ୍ଟାକୁ ଯିବାର ଇଚ୍ଛା, ଘରଯାକ ଛାଡ଼ି, ବାହାକୁ ଆସିଲା, ସୁଖ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ବାଡ଼ିଦୁଆରକୁ ଆସି ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଲା । ଦିନ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ଖୁବ୍ ପବନ ବହୁଛି, ବାଡ଼କୁ ଆଉଜି ବସିଲା । ବାଡ଼ିଯାକ ଅନାଇଲା । ବାପା ଗଲା ବରଷ ଏହି କଦଳୀଗଛ ଲଗାଇଲେ, ଭଣ୍ଡା ବାହାରିଲାଣି, ଦୁଇ ବରଷ ତଳେ ମା' ଗୋଟିଏ ପିଜୁଳି ଗଛ ବାଡ଼ିରେ ରୋଇଥିଲେ, ରେବତୀ ଧାଇଁ ଧାଇଁ କୂଅରୁ ଡ଼ାଳେ ପାଣି ସେ ଗଛରେ ଦେଇଥିଲା, ସେ ଗଛ କେଡ଼େଟିଏ ହେଲାଣି, ଫୁଲ ଧରିଲାଣି । ସେ ଗଛ ଦେଖି ମା' ମନରେ ପଡ଼ିଲେ । ବୁଦ୍ଧି ସ୍ଥିର ନାହିଁ, ମନ ଚଂଚଳ, ଲଗାଲଗି କିଛି କଥା ମନରେ ପଡୁ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ମାତାର ଆନନ୍ଦମୟୀମୂର୍ତ୍ତୀ ଆଉ ମନକୁ ଛାଡୁନାହିଁ । ସଞ୍ଜ ଗଡ଼ିଗଲାଣି, ଗଛମୂଳରୁ ଡ଼ାଳ ଉଡ଼ାଳରୁ ଅନ୍ଧାର ବାହାରି ବାଡ଼ି ପୂରିଗଲାଣି, ଆଉ କିଛି ଦିଶୁନାହିଁ । ଆକାଶକୁ ଚାହିଁଲା, ପହରିକିଆ ତାରାଟିରୁ ଧକ ଧକ ହୋଇ କିରଣ ବାହାରୁଛି । ଏକ ଧ୍ୟାନରେ ରେବତୀ ସେହି ତାରାକୁ ଚାହିଁଅଛି, ଆଖିରେ ଆଉ ପଲକ ପଡୁନାହିଁ । ତାରାର ଆକାର କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ିଯାଉଛି, ଚକ୍ରପରି ଆକାର ହୋଇଗଲାଣି, ଆହୁରି ବୃଦ୍ଧି, କ୍ରମଶଃ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ଆହା ! ଏ କି ମୂର୍ତ୍ତି ତାରା ମଧ୍ୟରେ ? ଶାନ୍ତିଦାୟିନୀ ପ୍ରେମମୟୀ ଆନନ୍ଦମୟୀ ମାତାଙ୍କର ଅଭୟ ମୂର୍ତ୍ତି ବସି ସ୍ନେହରେ କୋଳକୁ ନେବା ସକାଶେ ଡ଼ାକୁଛନ୍ତି । ମା' ଦୁଇଗୋଟି କିରଣ ହସ୍ତ ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ସେହି

କିରଣ ଦିଓଟି ଆସି ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ହୃଦୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ସେହି ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଆଉ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । କେବଳ ନିଶ୍ୱାସ ଶବ୍ଦ । ସେ ଶବ୍ଦ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରବଳ; ଖୁବ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ, ଶେଷରେ ମା' ମା', ଦୁଇଥର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା । ବାଡ଼ି ନିସ୍ତବ୍ଧ ନରବ । ଏବେ ବୁଢ଼ୀ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଯାଇ ରେବତୀ ଶୋଇବା ଜାଗା ଦେଖିଲା, କେହି ନାହିଁ । ଘରଯାକ, ବାହାର ଅଗଣା, ଢେ଼ଙ୍କି ତଳ ଢେ଼ଙ୍କିଲାଞ୍ଜି କାହିଁ ନାହିଁ ମନେକଲା, ଜର ଭଲ ହୋଇଗଲାଣି, ବାଡ଼ିରେ ବୁଲୁଥିବ । ସେହି ଡ଼ାକ, 'ଲୋ ରେବତୀ, ଲୋ ରେବି, ଲୋ ନିଆଁ, ଲୋ ଚୁଲି ।' ବାଡ଼ି ଦୁଆରକୁ ଗଲା, ଅଣ୍ଡାଳି ପିଣ୍ଡାକୁ ଉଠିଲା । ପିଣ୍ଡାଟା ଭୂମିଠାରୁ ଦୁଇହାତ ଉଚ୍ଚ; ହାତେ ଚଉଡ଼ା ।

'ମଲା ତୁ ଏଇଠି ବସିଛୁ ?' ଦେହରେ ହାତ ଦେଇ ବୁଢ଼ୀ ପ୍ରଥମେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା, ଆଉ ଥରେ ଭଲକରି ଗୋଡ଼ ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡଯାଏ ହାତ ବୁଲାଇଲା; ନାକରେ ହାତ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଉତ୍କଟ ଶବ୍ଦ କଲା, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପିଣ୍ଡାତଳେ ଦୁଲଦାଲ ଶବ୍ଦ !

ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି ଘରର କୌଣସି ପ୍ରାଣୀକୁ ଜଗତରେ ଆଉ କେହି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ପଡ଼ୋଶୀମାନେ ରାତି ପହରକ ସମୟରେ ଶେଷ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଥିଲେ –

'ଲୋ ରେବତୀ, ଲୋ ରେବି, ଲୋ ନିଆଁ, ଲୋ ଚୁଲି ।'

୮.୪.୧. ଶବ୍ଦାର୍ଥ

ହଳିଆ – ଚାଷ କାମରେ ଯେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।
ସଟାବଟା କରିବା – ଏପଟ ସେପଟ କରିବା / ଚଳେଇ ନେବା
ବଳେଇ ବଳେଇ – ଯାଚି ଯାଚି
ଠଣା – ମାଟିକାନ୍ଥରେ ଆବଶ୍ୟକ ଜିନିଷ ରଖିବାପାଇଁ ଛୋଟିଆ ସ୍ଥାନ
ଶରଣ ଲାଗିବା – ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର
କାଠ ପରି – ହଲଚଲ ନ ହୋଇ
ପଥି – ଔଷଧ
ଲକ୍ଷ୍ମୀବୁଡ଼ା – ଲକ୍ଷ୍ମୀଛଡ଼ା
ଇଲାଜ କରିବା – ଚିକିତ୍ସା କରିବା ।

୮.୪.୨ ପଠିତାଂଶର ଆଲୋଚନା

ମୂଳପାଠର ଶେଷ ଅଂଶରେ ଗାଳ୍ପିକ ରେବତୀର ପିତାମାତାଙ୍କୁ ହରାଇସାରିବା ପରେ ପରେ ବାସୁ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ବାଡ଼ି ଧରିବା ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଉପସ୍ଥାପନା କରି, ତତ୍କାଳୀନ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ମହାମାରିରେ ନିର୍ମମ ଚିତ୍ରକୁ ଉପସ୍ଥାପନା କରିଛନ୍ତି । ପୁନଃ, ଶିକ୍ଷାର ଅଭାବ ଓ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ, କୁସଂସ୍କାର ପ୍ରାବଲ୍ୟ କିପରି ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି, ତାହାର ରେଖାଚିତ୍ରଟିଏ ରଖିଛନ୍ତି । ପରିଶେଷରେ ଗାଳ୍ପିକ ନାରୀଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ବୈମାତୃକ ମନୋଭାବକୁ ତାଙ୍କର ଶେଷ ଉକ୍ତି, 'ଲୋ ରେବତୀ, ଲୋ ନିଆଁ, ଲୋ ଚୁଲି'ରେ ରେ ଶେଷ କରିଛନ୍ତି ।

ignou THE PEOPLE'S UNIVERSITY

୮.୪.୩ ମୂଳପାଠର ଶେଷ ଅଂଶରୁ ପ୍ରଶ୍ନ

୧) ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟରେ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ ।

କ) ବାସୁଦେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ କେଉଁଠି ଓ କିପରି ହୋଇଥିଲା ?

ଖ) ବାସୁଦେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଖବର ଶୁଣି ରେବତୀର କ'ଣ ହେଲା ?

ଗ) ହରି ସା' କିଏ ? ଜେଜେ ମା ତାଙ୍କୁ କ'ଣ କହିଲେ ?

ଘ) ଜେଜେମା କାହିଁକି ପଥି ରାନ୍ଧିବେ ବୋଲି ଭାବିଲେ ?

ଙ) ପଡ଼ୋଶୀ ଲୋକମାନେ ରାତି ପହରକ ସମୟରେ କ'ଣ ଶୁଣିଥିଲେ ?

୨) ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।

କ) ହରିପୁରରୁ ଫେରି ଆସିବା ସମୟରେ ବରଗଛ ମୂଳରେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ବାଡ଼ି ଧରିଲା ।

ଖ) ଦାଣ୍ଡରେ ଚାଲି ଯାଉଥିବ ଯେ ମର କହିବ ନାହିଁ ।

ଗ) ଯାହା ଆପଣାକିଆ, ତହିଁକି କିଆଁ ?

ଘ) ଚାରିଟା ପଥି ପେଟରେ ପଡ଼ିଲେ ଉଠି ବସିବ ।

ଙ) ଘରେ ପାଛିଆ କୁଣ୍ଡେଇ ହାଣ୍ଡି ଆଟିକା ସବୁ ବାଜିଲା; ନାହିଁ ।

ଚ) ହରି ସା' ରଖି ଚାରିମାଣ ଚାଉଳ, ଅଧମାଣ ଜାଇ, କିଛି ଲୁଣ ଦେଲା ।

୮.୪.୪ ମୂଳପାଠର ଶେଷ ଅଂଶରୁ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନ

୧କ) ପଠିତାଂଶରୁ ପାଞ୍ଚୋଟି ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।

ଖ) ନିମ୍ନଲିଖିତ କ୍ରିୟାରୂପକୁ ମିଶ୍ର କିୟାରେ ପରିଣତ କର ।

କାନ୍ଦିଲା, ଶୁଣୁଛନ୍ତି, ଧରିଲା, ଦେଖିଲା

ଗ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦରୂପ ଲେଖ ।

କୁଅ, ଜିଭ, ସଂଜ, ବରଷ, ଭୂଇଁ

ଘ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦଗୁଡ଼ିକ, କେଉଁ ପ୍ରକାର ଅବ୍ୟୟ ପଦ ସୂଚାଇ ଦିଅ ।

ଲୋ, କଣ , ଅର୍ଥାତ, ହାୟ ହାୟ, ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

୮.୫ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂଳପାଠ ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନ

୧) ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟରେ ଉତ୍ତର ଦିଅ ।

କ) ରେବତୀ ଗଳ୍ପରେ ଫକୀରମୋହନ ସ୍ୱୟଂ କେଉଁ ଭୂମିକାରେ ଅଛନ୍ତି ?

ଖ) ରେବତୀର ସମୟ ପରିଧି ହିସାବ କଲେ କେତେ ହେବ ?

ଗ) ଗାଁରେ ନୂଆ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରବେଶ ଘଟିଲାଣି ବୋଲି କେଉଁ କଥାରୁ ଜଣାପଡ଼େ ?

ଘ) କେଉଁ ବିଷୟ ସବୁ ରେବତୀ ପଢ଼ି ସାରିଥିଲା ?

ଙ) ପିହୁଳା ରୋଗ ହେଲେ ଗାଁ ଗହଳିରେ ସେତେବେଳେ କିପରି ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଉଥିଲା ?

ଚ) ଶରଣରେ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ନିଷେଧ ଥିଲା ?

୮.୫.୧ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂଳପାଠର ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନ

କ) ରୁଢ଼ି ଓ ପ୍ରବାଦର ଅର୍ଥ ବୁଝାଇ ଦିଅ

୧) ଗୋଟିଏ ଚାଉଳରେ ଗଡ଼ା

୨) ଶିବନିର୍ମାଲ୍ୟତୁଲ୍ୟ ଜ୍ଞାନ କରିବା

୩) ତୁଣ୍ଡରେ ବାଟୁଳି ନ ବାଜିବା

୪) ଚମ ଧୁଡୁ ଧୁଡୁ ହେବା

୫) ପୋଖରୀପାଣି ହେବା

୬) ଲଥ୍ କରି ବସିପଡ଼ିବା

୭) ମାଛିଟିକୁ ମର ନ କହିବା

ଖ) ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଚୟନ କରି ସ୍ତମ୍ଭ ମିଳନ କର :

'କ' ସ୍ତମ୍ଭ	'ଖ' ସ୍ତମ୍ଭ
ବେଢ଼ି	ପିଛିଲି
ପାଲିଙ୍କି	ଆଟିକା
ଆଗିଲି	ବଟା
ସଟା	ମୁଣ୍ଡି
ମୁଣ୍ଡା	କୋରଡ଼ା
ଲଗା	ପଣା
ପିଠା	ପଢ଼ିଆ
ମଧୁରାଓ	ଚକ୍ଷୁ
ଚାରି	ଛାନ୍ଦମାଳା
ଚାରିଟା	ପାଟଛତା
ହାଣ୍ଡି	ପଥି

ଖ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟାସବାକ୍ୟ ସହ ସମାସର ନାମଲେଖ ।

ପ୍ରତିଦିନ, ପାଞ୍ଚଦିନ, କଂସାବାସନ, ଗ୍ରାମଲୋକ

୮.୬ ସାରାଂଶ

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ହରିପୁର ପ୍ରଗଣାରେ ମଫସଲ ଗ୍ରାମଟିଏ ପାଟପୁର । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି ଜମିଦାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଗ୍ରାମର କରଣ, ମାସକୁ ଦରମା ଦୁଇ ଟଙ୍କା କୁ ଉପୁରି ଦୁଇ ଟଙ୍କା । ଛୋଟ ପରିବାରରେ ସ୍ୱାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଛଡା ଗୋଟିଏ ଝିଅ ରେବତୀ, ବୟସ ଦଶ ବର୍ଷ ଆଉ ଜେଜେମା' । " ବାଡ଼ିରେ ଶାଗ, ଛାଡ଼ି ସଜନା ଦୁଇଗଛ । ଘରେ ଲଗା ପଡ଼ିଆ, ବରଷବିଆଣୀ ଗାଈ ଦୁଇଟା ବନ୍ଧା, ଦୁଧ ଟିକିଏ, ଚହ୍ଲା ମନ୍ଦାଏ ହାଣ୍ଡିତଳେ ଲାଗିଥାଏ । ବୁଢ଼ୀ ଚଷୁ ମିଶାଇ ଘଷି ତାଡ଼ିଦିଏ, କାଠ କିଣା ବାଧେ ନାହିଁ । ଜମିଦାର ସାଢ଼େ ତିନିମାଣ ଜମି ଚଷିବାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି, ଧାନ ବଳେ ନାହିଁ କି କମେ ନାହିଁ ।" ଏମିତି ଏକ ହସ ଖୁସିର ଛୋଟିଆ ପରିବାରରେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଯେତେବେଳେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କୃପାସିନ୍ଧୁ ଜଣାଣ କି ଆଉ ଆଉ ଭଜନ ବୋଲନ୍ତି, ବାଳିକା ରେବତୀ ମନ ଦେଇ ଶୁଣେ ଏବଂ ତା'ର ମଧୁର କଣ୍ଠରେ ପ୍ରତିଦିନ ଭଜନ ଗାଇ ବାପାକୁ ଶୁଣାଏ । ବାପ, ଝିଅ ଉଭୟେ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି ।

ଦୁଇବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲଟିଏ ଖୋଲିଥିଲା । ସେଥିରେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଆସି ଯୋଗାଦିଏ କଟକ ନିର୍ମାଲ୍ୟ ସ୍କୁଲର ଅବଧାନ ବିଭାଗର ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ର ବାସୁଦେବ । ନାମ ଯେପରି ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ବାପ ମା' ଛେଉଣ୍ଡ ବାସୁଦେବକୁ ଭଲ ମନ୍ଦରେ ନିଜ ଘରକୁ ଖାଇବାକୁ ଡ଼ାକନ୍ତି ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ । ରେବତୀ ବାସୁକୁ ମଧ୍ୟ ଭଜନ ଗାଇ ଶୁଣାଏ । " ଦିନେ ଏକଥା ସେକଥା ପଡ୍ତୁ ପଡ୍ତୁ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଶୁଣିଲେ କଟକରେ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ସ୍କୁଲ ଅଛି । ସେଠି ଝିଅମାନେ ପଢ଼ନ୍ତି, ଲୁଗାସିଆଁ ଶିଖନ୍ତି । ସେ ଦିନ ଠାରୁ ରେବତୀକୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବାକୁ ଶ୍ୟମବନ୍ଧୁର ମନ ହେଲା ।" ଏବଂ, ଏଇ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ପରାମର୍ଶରେ ରେବତୀର ପାଠ ପଢ଼ିବା ଠିକଣା ହେଲା । ଜେଜୀ କହିଲା "ପାଠ କଣ ଲୋ ? ମାଇକିନିଆ ଝିଅଟା ପାଠ କଣ ? ରନ୍ଧାବଢ଼ା ଶିଖ, ପିଠାପଣା କରି ଶିଖ, ଝୋଟି ଦିଆ ଶିଖ, ଦହିମୁହାଁ ଶିଖ, ପାଠ କଣ ?

ହେଲେ ଏ ସବୁ ଭିତରେ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ତିଥିରେ ରେବତୀର ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ବାସୁଦେବ ସୀତାନାଥ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପାଠ ଆଣିଦିଏ । ପ୍ରତିଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ପାଠ ପଢ଼େଇଦିଏ । " ଦୁଇ ବର୍ଷ ଭିତରେ ରେବତୀ ଢ଼େର୍ ପାଠ ପଢ଼ିଗଲା । ମଧୁରାଓଙ୍କ ଛାନ୍ଦମାଳା ପଢ଼ିଯିବା ବେଳେ ତାର ତୁଣ୍ଡରେ ବାଟୁଳି ବାଜେନି ।" ଏ ଭିତରେ କାହାଣୀର ଆଉ ଗୋଟିଏ କବାଟ ଖୋଲେ । ବାସୁଦେବ ସହିତ ରେବତୀର ବିଭାଘର କଥା ଚର୍ଚ୍ଚାହୁଏ । ବାପା ଓ ଜେଜେମା' ର କଥା ଶୁଣିଲା ଦିନୁ ରେବୀର ମନରେ ପ୍ରେମର ବୀଜଟିଏ ଅଙ୍କୁରିତ ହେଲାଣି । କିଶୋରୀ ବାଳିକାର ଏଇ ନମ୍ର ପ୍ରେମର ଆବେଦନ ବେଶ୍ ସଂଜତ, ସୁଶୀଳ, ମଧୁର । ହେଲେ ବିଧିର ବିଧାନ, ସବୁ ଖୁସି ଭିତରେ ଫଗୁଣମାସିଆ ଅଚାନକ କାହୁଁ ବାଡ଼ି ଆସିଲା, ସକାଳୁ ଶୁଣାଗଲା ଗୁମାସ୍ତା ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ବାଡ଼ି ଧରିଛି । ବେଳ ତିନି ପ୍ରହର ବେଳକୁ ବାସୁଦେବ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଖନେଇ ଖନେଇ ' ବାଁ-ସୁଁ-ଏଁ- ବଁ-ଆଁ -ଗିଁଲା' କହି ଜୀବ ଛାଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କପରେ

ପରେ ରେବତୀର ମା' ବି ସେଇଦିନ ବାଡ଼ିରେ ପରପାରିକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଘରକୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ମାଡ଼ିଆସିଲା । ଘରେ ଯାହାଥିଲା ବନ୍ଧା ଛନ୍ଦା କରି ଆଇ ନାତୁଣୀ ଚଳନ୍ତି । ବାସୁ କିଛି ଟଙ୍କା ପଇସା ଦେଲେ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଘରର ଚାଳ ଉଡ଼ିଗଲାଣି । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ବୁଢ଼ି ଆଖିକୁ ଦିଶୁନି । " ଏତେ ଦୁଃଖ ଏତେ ଯେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ସବୁର ମୂଳ କାରଣ ହେଉଛି ରେବତୀ, ଏହା ସେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିରସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରି ସାରିଲାଣି । ରେବତୀ ପାଠ ପଢ଼ିବାରୁ ପୁଅ ମଲା, ବୋହୂ ମଲା, ହଳିଆ ଛାଡ଼ିଗଲା, ବଳଦ ବିକାଗଲା, ଜମିଦାର ଘର ଗାଈ ବାନ୍ଧିନେଲେ, ରେବତୀ କୁଲକ୍ଷଣୀ, ସେ କୁଢ଼ଙ୍ଗୀ, ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଛାଡ଼ି ।"

ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମରିବାର ହାତ ଗଣତିରେ ପାଞ୍ଚମାସ ପରେ ଦିନେ ଖରାବେଳେ ବାସୁ ଆସି ଖବର ଦିଏ ସେ ହରିପୁର ଥାନାକୁ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଯିବ । ସେଠାରେ ସ୍କୁଲର ଡ଼େପୁଟି ଇନିସପେକ୍ଟର ପାଠ ପଚାରିବେ । ଏଣୁ ପାଞ୍ଚଦିନ ମାଫିକେ ଚାଉଳ, ଲୁଣ, ତେଲ, ବାଇଗଣ, ସଉଦା କିଣି ଆଣେ । ଏତେ ଦିନ ଯାଏ ରେବତୀ ବାସୁର ଆଗମନକୁ ନୀରବରେ ସତୃଷ୍ଣ ଭାବରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହୁଥିଲା । ସେଦିନ କିନ୍ତୁ ଅପଲକ ନୟନରେ ବାସୁକୁ ଚାହିଁରହିଛି । "ଆଜି ଚାରି ଚକ୍ଷୁର ମିଳନ, ଆଖି ଫେରେଇବାରେ କାହରି ଆୟତ ନାହିଁ ।" ହେଲେ ଏଥରବି ଭାଗ୍ୟ ରେବତୀକୁ ଧୋକ୍କା ଦିଏ, ଛ ଦିନ ପରେ ଗୋପାଳପୁର ବରଗଛ ମୂଳରେ ବାସୁ ପଣ୍ଡିତ ବାଡ଼ିରେ ଚାଲିଗଲେ ବୋଲି ଖବର ପହଞ୍ଚେ । ଏଥର ରେବତୀ ଆଉ ଭୂଇଁରୁ ଉଠେନାହିଁ । ଛଦିନ ଭିତରେ ପ୍ରବଳ ଜ୍ୱର ସନ୍ନିପାତର ରୂପନିଏ । ଜେଜେମା ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । କଣା ଢ଼ାଳ ନେଇ ହରି ସା' ଦୋକାନରୁ ଚାଉଳ ଜାଇ ଆଣି ପଥି ରାନ୍ଧିବ ବୋଲି ରେବତୀକୁ ଖୋଜିଲା । ରେବତୀ କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିଦେଲେ ସେ ଭାତ ରାନ୍ଧିବ ବୋଲି, ହେଲେ ସେତେବେଳକୁ ରେବତୀ ଆଉ ଜୀବନରେ ନାହିଁ । ଆଉ ରେବତୀ ର ପ୍ରାଣହୀନ ଶରୀର ଦେଖି ଜେଜେମା' ର ପ୍ରାଣପକ୍ଷୀ ବି ଉଡ଼ିଗଲା । ପଡ଼ୋଶୀମାନେ ରାତି ପହରକ ସମୟରେ ଶେଷ ଡାକ ଶୁଣିଥିଲେ – "ଲୋ ରୋବତୀ, ଲୋ ରେବୀ, ଲୋ ନିଆଁ, ଲୋ ଚୁଲି ...." ।

ଫକୀରମୋହନଙ୍କ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ କଥାଭାଗ ବା କାହାଣୀ ସବୁବେଳେ ଆକର୍ଷଣୀୟ । ଘଟଣା ଓ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧରେ ସୁନ୍ଦର ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷାକରି ସେ କାହାଣୀର ପଞ୍ଜରା ତିଆରି କରନ୍ତି । 'ରେବତୀ' ଗଳ୍ପରେ ଲେଖକ ନିଜେ ତୃତୀୟ ପକ୍ଷ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ଯାହା ଦେଖୁଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଛଳରେ କାହାଣୀକୁ ଗତିଶୀଳ କରାଇଛନ୍ତି । ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ପକ୍ଷରେ ନାରୀକୁ ଶିକ୍ଷିତ କରି ସଭ୍ୟତାର ନୂତନ ଆଲୋକରେ ଆଲୋକିତ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଥିଲା ବେଳେ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ରୂଢ଼ିବାଦୀ ସମାଜରେ ନାରୀକୁ ଅସୂର୍ଯ୍ୟଂପଶ୍ୟା କରି ଘରକୋଣରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିବା–ଏଇ ଦୁଇ ଚିନ୍ତାଧାରାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ, ସଂଘର୍ଷ ଓ ପରିଣତିରେ ନାଟକୀୟତା ବଜାୟ ରଖିଛି ରେବତୀର କାହାଣୀ କ୍ରମ ।

୮.୭ ପଠନ ଅଭ୍ୟାସ

କ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ପରିଚ୍ଛେଦକୁ ପଢ଼ ଓ ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦିଅ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପଞ୍ଚମୀ କୁ ପଞ୍ଚମୀ ଦୁଇବରଷ ହୋଇଗଲାଣି । ବିଧାତାଙ୍କର ବିଧାନ

କାହାର ଦିନ ସମାନ ଭାବରେ ଯିବନାହିଁ । ଫଗୁଣ ମାସିଆ ଦିନ, କାହିଁ କିଛି ନାହିଁ, ଅଚାନକ କାହୁଁ ବାଡ଼ି ଆସିଲା, ସକାଳେ ଗ୍ରାମରେ ଶୁଣାଗଲା, ଗୁମାସ୍ତା ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ବାଡ଼ି ଧରିଛି । ମଫସଲ ଗାଁରେ ବାଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ଟାଟି କବାଟ ପଡ଼ିଯାଏ । ବାଡ଼ି ବୁଢ଼ୀ ସତେପରା ଟୋକେଇଟିଏ କାଖେଇ ଦାଣ୍ଡରେ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟାଉଛି, ଏପରି ସମସ୍ତେ ମଣନ୍ତି । ଦୁଆରକୁ କାହାରି ଆସିବାର ନାହିଁ । ମାଇକିନିଆ ଦୁଇଟା କ'ଣ କରିବେ? ପିଲାଟା ଡ଼ାକ ପାଡ଼ି ଘରବାହାର ହେଉଛି । ବାସୁଦେବ ଶୁଣି ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ଧାଇଁଲା । ଡ଼ରନାହିଁ, ଭୟନାହିଁ, ଆପଣା ଶରୀର ପ୍ରତି ଭାବନା ନାହିଁ, ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପାଖରେ ବସି ଗୋଡ଼ରେ ହାତ ବିଲାଉଥାଏ, ପାଣି ଟୋପାଏ ପାଟିରେ ଦେଉଥାଏ । ବେଳ ତିନିପ୍ରକାର ସମୟରେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ବାସୁ ମୁହଁ ଚାହିଁ ଖନେଇ ଖନେଇ କହିଲା, "ବାଁ-ସୁଁ ଏଁ-ବଁ ଆଁ-ଗଁ-ଲା ।" ବାସୁକୁ ଭୋ ଭୋ କରି ଡ଼କା ପଡ଼ିଲା । ଘରେ ଚହଳ ପଡ଼ିଗଲା । ରେବତୀ ଭୂଇଁରେ ଗଡୁଥାଏ, ଗ୍ରାମର ଲୋକେ ଶୁଣି କହିଲେ, ହୋଇଗଲା ପରା । ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ସଞ୍ଜବେଳକୁ କିଛି ନାହିଁ । କ'ଣ କରିବେ - ବାସୁଦେବଟା କାଲିକା ପିଲା, ଆଉ ଦୁଇଟା ଭୁଆସୁଣୀ । ଗ୍ରାମର ବନ ସେଠି ଧୋବା ଜଣେ ଜାଣିବ ଶୁଣିବା ଲୋକ, ତା' ଦେହକରେ ପଚାଶ କି ଷାଠିଏ ପାର କଲାଣି । କାଲି କହିଲେ ଯିବାକୁ ହେବ, ଆଜି ହେଲେ ଯିବାକୁ ହେବ, ଲୁଗାପଟା ଦିଖଣ୍ଡ ମିଳିବାର ଭରସା । ଗାମୁଛାଟାଏ ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ିଦେଇ କୁରାଢ଼ୀଟାଏ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ହାଜର ହୋଇଗଲା । ଗ୍ରାମର କରଣ ସେହି ଘରକ; ଶାଶୁ, ବୋହୁ ଓ ବାସୁଦେବ ତିନିଜଣ ଧରାଧରି କରି କର୍ମ ଚଳାଇଲେ । ସେ ସମୟର କଥା ଗୁଡ଼ାକ ଲେଖିବାକୁ ଆଉ ହାତ ଚଳୁ ନାହିଁ । ଶ୍ମଶାନରୁ ଫେରି ଆସିବା ବେଳକୁ କୁଆଁତାରା ଉଇଁଲାଣି । ଘରେ ପଶିବା ମାତ୍ରକେ ରେବତୀ ମା' ପୋଖରୀପାଣି ଗଲା, ଦେଖୁଦେଖୁ ଦିନ ଦି'ପ୍ରହର ବେଳେ ଗ୍ରାମରେ ହାଟ ହେଲା ରେବତୀ ମା' ନାହିଁ ।

୧) କେଉଁ କଥାକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପଞ୍ଚମୀ କୁ ପଞ୍ଚମୀ ଦୁଇବରଷ ହୋଇଗଲାଣି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି ।
୨) କେଉଁ ସମୟରେ ଗାଁକୁ ବାଡ଼ି ଆସିଲା ?
୩) ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଓ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ କେମିତି ହେଲା ?
୪) ମୃତ୍ୟୁପୂର୍ବରୁ ସେ ବାସୁଦେବଙ୍କୁ କଣ କହିଲେ ?
୫) ବନ ସେଠି କିଏ ?
୬) ଗ୍ରାମରେ କରଣ କେତେ ଘର ଥିଲେ ?
୭) ମୃତାହ କର୍ମ ସାରି ଫେରିବା ବେଳକୁ କେତେ ସମୟ ହେଲାଣି ?
୧୦) କିଏ କିଏ ମିଶି ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁର ସଂସ୍କାର କଲେ ?

୮.୮ ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀର ଉତ୍ତର

୮.୮.୧ ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମାଂଶ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

୧. କ) ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରଥମ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ନାମ ରେବତୀ ଅଟେ ।

ଖ) ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ୧୮୯୮ ମସିହାରେ 'ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ' ପତ୍ରିକାର

ଅକ୍ଟୋବର ସଂଖ୍ୟା (୨ୟ ବର୍ଷ ଦଶମ ସଂଖ୍ୟା କାର୍ତ୍ତିକ, ୧୩୦୬) ରେବତୀ ଗଳ୍ପଟି ଲେଖିଥିଲେ ।

ଗ) ରେବତୀ ଗଳ୍ପରେ ଲେଖକଙ୍କ ଛଦ୍ମନାମ 'ଶ୍ରୀ ଧୂର୍ଜଟି' ଥିଲା ।

ଘ) ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ବୃତ୍ତିରେ ଜମିଦାରଙ୍କ ଗୁମାସ୍ତା ଥିଲେ ।

ଙ) ଜମିଦାରଙ୍କ ଟଙ୍କାକୁ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଶିବନିର୍ମାଲ୍ୟ ତୁଲ୍ୟ ମଣନ୍ତି ।

୨) ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର'ର ଉତ୍ତର

କ) ହରିହରପୁର ପ୍ରଗନା

ଖ) କରଣ

ଗ) ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ

ଘ) କୃପାସିନ୍ଧୁ ବନ୍ଦନା

ଙ) ବାସୁଦେବ

ଚ) ଝିଅ ସ୍କୁଲ

ଛ) ସୀତାନାଥ ବାବୁ

୮.୮.୨ ମୂଳ ପାଠ ପ୍ରଥମାଂଶର ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

କ) ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ — ପୁଂଲିଙ୍ଗ

ଝିଅ	-	ପୁଅ
ବୁଢ଼ୀ	-	ବୁଢ଼ା
ମା	-	ବାପା
ଜେଜୀ	-	ଜେଜେ
ମାଉସୀ	-	ମଉସା
ଭାଇ	-	ଭଉଣୀ

ଖ) ବିପରୀତାର୍ଥକ ଶବ୍ଦ

ଆଗିଲି	-	ପିଛିଲି
ଦୂର	-	ପାଖ
ପୁରୁଣା	-	ନୂଆ
ଆପଣା	-	ପର
ସୁନ୍ଦର	-	କୁତ୍ସିତ, ଅସୁନ୍ଦର
ସିଧା	-	ବଙ୍କା

(ଗ) ପାଞ୍ଚୋଟି ଯୁଗ୍ମଶବ୍ଦ :-

ମୁଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡି, ବସାଉଠା, କୁହାପୋଛା, ଦାଣ୍ଡଦୁଆର, ତିରିଲାଝିଅ, ବାହାଲହଣା

ଘ) ଚାଳିଆ = ଚାଳ + ଇଆ

ଜମିଦାର	=	ଜମି + ଦାର
ଲୋକଟା	=	ଲୋକ + ଟା
ଖଣ୍ଡିଏ	=	ଖଣ୍ଡ + ଇଏ

୮.୮.୩ ମୂଳ ପାଠର ଦ୍ୱିତୀୟାଂଶ ପ୍ରଶ୍ନରୁ ଉତ୍ତର

କ) ୧) ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଦିନବେଳ ଛ' ଘଡ଼ି ସମୟରେ ବାସୁଦେବ ଯାଇ 'ଫଳା' ଶିଖାଇ ରେବତୀର ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭକଲା ।

୨) ରେବତୀ ଓ ବାସୁଦେବଙ୍କ ବିବାହ ସଂପର୍କରେ ମା' ପୁଅ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ ।

୩) ଫଗୁଣ ମାସରେ ଗାଁରେ ବାଡ଼ି ଲାଗିଲା ଓ ସେଥିରେ ରେବତୀର ବାପା ଓ ମାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁହେଲା ।

୪) ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଘରେ ଦୁଇଟି ଗାଇ ଥିଲେ । ତହବିଲ ଟଙ୍କା ବାକିଅଛି କହି ଜମିଦାରଙ୍କ ଲୋକ ଗାଇ ଦୁଇଟିକୁ ବାନ୍ଧି ଘେନିଗଲେ ।

୫) ଜମିଦାର ଚଷିବାକୁ ଯେ ତିନିମାଣ ଜମି ଦେଇଥିଲେ ତାହା ଛଡ଼େଇନେଲେ ।ଏଣୁ ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ହଳିଆ ଛାଡ଼ିଗଲା ।

୬) କାନ୍ଦିବା ଉଣାକରି ରେବତୀକୁ ଗାଳିଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲେ । କାରଣ, ସେ ଭାବୁଥିଲେ ରେବତୀ ପାଠ ପଢ଼ିବାରୁ ପୁଅମଲା, ବୋହୂମଲା, ହଳିଆ ଛାଡ଼ିଗଲା, ବଳଦ ବିକାଗଲା, ଜମିଦାର ଘର ଗାଇ ବାନ୍ଧି ଘେନିଗଲା ।

୭) ଡିପୋଟି ଇନିସ୍‌ପେକ୍ଟର ହରିହରପୁର ଥାନାରେ ବସି ପିଲାଙ୍କ ପାଠ ପଚାରିବେ ବୋଲି ବାସୁଦେବ ଜେଜେମାଙ୍କୁ କହିଲା ।

୮) ପାଞ୍ଚ ଦିନ ସକାଶେ ବାସୁଦେବ ଆଇ ନାତୁଣୀଙ୍କ ପାଇଁ ସଉଦା କିଣି ରଖିଯାଇଥିଲେ ।

ଖ) ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ଉତ୍ତର

୧) ଶ୍ରୀ ପଞ୍ଚମୀ

୨) ଛାନ୍ଦମାଳା, ବାଟୁଳି

୩) ବାଡ଼ିବୁଡ଼ୀ

୪) ପାଲିଙ୍କି, ବେଢ଼ି

୫) ଦୁଇ

୬) ଶିବନିର୍ମାଲ୍ୟ

୭) ଶରଣ

୮) ପାଠ ପଢ଼ିବାରୁ

୯) ଲୀଳାମୟ ପ୍ରତିମା

୮.୮.୪ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

୧ କ) ବ୍ୟାସବାକ୍ୟ — ସମାସ

ବ୍ୟାସବାକ୍ୟ		ସମାସ
ଶିବନିର୍ମାଲ୍ୟ –	ନିର୍ମାଲ୍ୟ ଶିବଙ୍କ ପରି –	କର୍ମଧାରୟ (ରୂପକ)
ଦଶଦିନ –	ଦଶଟି ଦିନର ସମାହାର –	ଦ୍ୱିଗୁ ସମାସ
ବାଡ଼ିଦୁଆର –	ବାଡ଼ିକୁ ଦୁଆର –	ଦ୍ୱିତୀୟା ତତ୍‌ପୁରୁଷ
ଦିବାରାତ୍ର	– ଦିବା ଓ ରାତ୍ର –	ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ
ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ	– ବିଦ୍ୟର ଆରମ୍ଭ –	ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍‌ପୁରୁଷ ।

ଖ) ନୂଆ – (ବିଶେଷଣ)
ଭଲ – (ବିଶେଷଣ)
ମାମୁଁ – (ବିଶେଷ୍ୟ)
ଭାତ – (ବିଶେଷ୍ୟ)
କିତାପ– (ବିଶେଷ୍ୟ)

ଗ) କଥାବାର୍ତ୍ତା , ଶ୍ରୀ ପଞ୍ଚମୀ, ଗୁମାସ୍ଥା, ଶାଶୂ, ହୃଦୟପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଘ) ନିଶ୍ୱାସ = ନିଃ + ଶ୍ୱାସ
ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ = ବିଦ୍ୟା + ଆରମ୍ଭ
ମନ୍ତବ୍ୟ = ମନ୍ + ତବ୍ୟ

୮.୮.୫ ମୂଳପାଠର ଶେଷ ଅଂଶ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

୧) ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟରେ ଉତ୍ତର

କ) ହରିପୁରରୁ ଫେରିବା ବାଟରେ ବାଡ଼ି ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଗୋପାଳପୁରର ବରଗଛ ମୂଳରେ ବାସୁଦେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ।

ଖ) ବାସୁଦେବର ମୃତ୍ୟୁ ଖବର ଶୁଣି ରେବତୀକୁ ଭୀଷଣ ଜ୍ୱର ହେଲା ।

ଗ) ହରି ସା' ଗ୍ରାମର ଦୋକାନୀ ଥିଲା । କଣାଢ଼ାଳଟିଏ ଦେଇ ଜେଜେମା' ତାଙ୍କୁ ସଉଦା ଦେବାପାଇଁ କହିଲେ ।

ଘ) ଜ୍ୱରରେ ପଡ଼ି ଛ' ଦିନ ଧରି କିଛି ଖିଆପିଆ କରି ନଥିବାରୁ ଚାରିଟା ପଥି ପେଟରେ ପଡ଼ିଲେ ରେବତୀ ଉଠି ବସିବ ବୋଲି ଭାବି ଜେଜେମା' ପଥି ରାନ୍ଧିବ ବୋଲି ଭାବିଲା ।

ଙ) ପଡ଼ୋଶୀ ଲୋକମାନେ ରାତି ପହରକ ସମୟରେ ବୁଢ଼ୀର 'ଲୋ ରେବତୀ, ଲୋ ରେବି, ଲୋ ନିଆଁ, ଲୋ ଚୁଲି" ଡ଼ାକ ଶୁଣିଥିଲେ ।

୨) ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରନ୍ତୁ

କ) ଗୋପାଳପୁର

ଖ) ମାଛିଟିକୁ

ଗ) ଇଲାଜ

ଘ) ରେବତୀ

ଙ) ମୁଠାଏ ଚାଉଳ

ଚ) କଣାଡ଼ାଳଟା

୮.୮.୬ ପଠନ ଅଭ୍ୟାସ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀର ଉତ୍ତର

୧) ରେବତୀର ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପଞ୍ଚମୀ କୁ ପଞ୍ଚମୀ ଦୁଇବରଷ ହୋଇଗଲାଣି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି ।

୮.୮.୭ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

୧କ) ବାଡ଼ି, ପୋଖରୀ, ଗଛ, ଡ଼ାଳ, ଫାଙ୍କ

ଖ) କାନ୍ଦିଲା – କ୍ରନ୍ଦନ କଲା

ଶୁଣୁଛନ୍ତି – ଶ୍ରବଣ କରୁଛନ୍ତି

ଧରିଲା – ଧାରଣ କଲା

ଦେଖିଲା – ଦର୍ଶନ କଲା

ଗ) କୂଅ – କୂପ

ଜିଭ – ଜିହ୍ୱା

ସଞ୍ଜ – ସନ୍ଧ୍ୟା

ଭୂଇଁ – ଭୂମି

ବରଷ – ବର୍ଷ

ଘ) ଲୋ – ସମ୍ବୋଧନ ସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ ପଦ

କ'ଣ – ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ ଅବ୍ୟୟ ପଦ

ଅର୍ଥାତ – ହେତୁବୋଧକ ଅବ୍ୟୟ ପଦ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ – କାଳବୋଧକ ଅବ୍ୟୟ ପଦ ।

୧) କ) ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରୁଷ ଭୂମିକାରେ ରହି ଆଖିରେ ଦେଖିଥିବା ପରି କାହାଣୀଟି ପାଠକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

ଖ) ରେବତୀର ସମୟ ପରିଧି ଦୁଇବର୍ଷ ପାଞ୍ଚମାସ ଏଗାର ଦିନ ଅଟେ ।

ଗ) ଦୁଇବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ପାଟପୁର ଗାଁରେ ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲଟିଏ ଖୋଲିଥିଲା । ସେଥିରେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ବାସୁଦେବ ଆସି ଯୋଗଦେଲେ । ଏହି ଘଟଣାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଗାଁରେ ନୂଆ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରବେଶ ଘଟିଲାଣି ।

ଘ) ମଧୁରାଓଙ୍କ ଛାନ୍ଦମାଳା, ସୀତାନାଥ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପାଠ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ପଢ଼ି କଣ୍ଠସ୍ଥ କରିସାରିଥିଲା ।

ଙ) ପିହୁଳା ରୋଗ ହେଲେ ଗାଁ ଗହଳିରେ ସେତେବେଳେ ମୁଣ୍ଡରେ ତତଲା ବୋତଲମୁହଁ ଚିହ୍ନଦେଇ ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଉଥିଲ ।

ଚ) ଶରଣ ସମୟରେ ଛପରବନ୍ଦି କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ନିଷେଧ ଥିଲା ।

୮.୫ କ) ରୂଢ଼ି ଓ ପ୍ରବାଦର ଅର୍ଥର ଉତ୍ତର ।

୧) ଅତି ସୁନ୍ଦର
୨) ଶିବ ଠାକୁରଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ପରି ଭାବିବା
୩) ଅବିରାମ ଭାବରେ କଥା କହିବା
୪) ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ହେତୁ ଚମ ଲୋଚା କୋଚା ହୋଇଯିବା ।
୫) ହଇଜାରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବା
୬) ନିରାଶ ବା ଅସହାୟ ମନେକରିବା
୭) ଅତି ସୁଶୀଳ ସ୍ୱଭାବ

ଖ) ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଚୟନ କରି ସ୍ତମ୍ଭ ମିଳନର ଉତ୍ତର :

'କ' ସ୍ତମ୍ଭ	'ଖ' ସ୍ତମ୍ଭ
ବେଢ଼ି	କୋରଡ଼ା
ପାଲିଙ୍କି	ପାଟଛତା
ଆଗିଲି	ପିଛିଲି
ସଟା	ବଟା
ମୁଣ୍ଡା	ମୁଣ୍ଡି
ଲଗା	ପଢ଼ିଆ
ପିଠା	ପଣା
ମଧୁରାଓ	ଛାନ୍ଦମାଳା
ଚାରି	ଚକ୍ଷୁ
ଚାରିଟା	ପଥି
ହାଣ୍ଡି	ଆଟିକା

ଗ) ପ୍ରତିଦିନ – ଦିନକୁ ଦିନ – ଅବ୍ୟୟୀଭାବ ସମାସ
ପାଞ୍ଚଦିନ – ପାଞ୍ଚଦିନର ସମାହାର – ଦ୍ୱିଗୁ ସମାସ
କଂସାବାସନ – କଂସାରେ ତିଆରି ବାସନ – ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ
ଗ୍ରାମଲୋକ – ଗ୍ରାମର ଲୋକ – ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍‌ପୁରୁଷ

ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

କ) ପଠିତ 'ରେବତୀ' ଗଳ୍ପର ଅନୁକରଣରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ସଂପର୍କରେ ଲେଖ ।

ଖ) ରେବତୀ ଗଳ୍ପରେ ରେବତୀ କେଉଁସବୁ ପାଠ ପଢ଼ିବା କଥା କୁହାଯାଇଛି ?

ଗ) ବାସୁଦେବର ଚରିତ୍ର ସଂପର୍କରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପରିଚୟ ଦିଅ ।

ଘ) ବୁଢ଼ୀ ରେବତୀକୁ କାହିଁକି ଗାଳି ଦେଉଥିଲା ?

***